

ПОТРОШУВАЧИ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

A. ОПШТИ ПРАШАЊА.....	2
B. ПРАВНА РАМКА	14
Политика на заштита на потрошувачите	14
Законодавство, спроведување, планови	25
C. ПОСЕБНИ ПРАШАЊА ЗА БЕЗБЕДНОСТ НА ПРОИЗВОДИТЕ И НАДЗОР НАД ПАЗАРОТ	28
D. ПОСЕБНИ ПРАШАЊА КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ЗАШТИТАТА НА ЕКОНОМСКИТЕ ИНТЕРЕСИ НА ПОТРОШУВАЧИТЕ	49

A. ОПШТИ ПРАШАЊА

1. Дали заштитата на потрошувачите е признаена како посебна политика во вашата земја? Постојат ли посебни правила за заштита на потрошувачите во други области на политики?

Да, во Република Македонија потрошувачката политика е идентификувана како посебна политика, која е содржана во највисокиот акт на државата - Уставот на Република Македонија, како и со посебениот Закон за заштита на потрошувачите од 2000 година („Службен весник на РМ“ бр. 63/00 и 4/02). Работата на оваа политика се одвива во континуитет следејќи ги сознанијата од процесот на имплементација на законот и новините во регулирањето на заштитата на потрошувачите во ЕУ, што резултираше со донесување на нов Закон за заштита на потрошувачите во 2004 година („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01.

Во правниот систем на Република Македонија егзистираат законски прописи од областа на граѓанското, управното и кривичното законодавство, кои директно или индиректно се однесуваат на заштитата на потрошувачите.

2. Ве молиме опишете го институционалното уредување за прашањата кои се однесуваат на заштитата на потрошувачите во вашата земја.

Заштитата на потрошувачите во Република Македонија е институционализирана со работата на два сектори, од кои еден го сочинуваат органите на државната управа и други органи и тела на јавниот сектор, а вториот го сочинуваат невладини организации чија дејност е директно или индиректно фокусирана на различни аспекти на заштитата на потрошувачите.

Кога станува збор за првиот сектор, со оглед на мултидисциплинарноста на заштитата на потрошувачите, повеќе органи и тела на државната управа и на јавниот сектор имаат директни и/или индиректни ингеренции во овој домен, утврдени со Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, и со други закони, како следи:

- Влада на Република Македонија (креирање на потрошувачка политика, донесување на Програма за заштита на потрошувачите);
- Совет за заштита на потрошувачите при Владата на Република Македонија (предлагање на мерки и активности, следење на реализацијата на Програмата за заштита на потрошувачите, оценување на состојбата на пазарот и сл.);
- Совет за заштита на потрошувачите на ниво на единиците на локалната самоуправа (грижа за заштита на потрошувачите на локално ниво).
- Министерство за економија, во рамките на кое постои Одделение за заштита на потрошувачите, (директно одговорно за спроведување на политиката за заштитата на потрошувачите, предлага Програма за заштита на потрошувачите, спроведува мерки и активности во доменот на имплементација на потрошувачката политика и усогласување на правната регулатива со потребите на потрошувачите);
- Државен пазарен инспекторат, во рамките на Министерството за економија (контрола над спроведувањето на Законот за заштита на потрошувачите, проценка на квалитетот на производите и услугите, заштита на економските интереси на потрошувачите);
- Судот – доколку се покрене постапка од потрошувачите;

За заштита на потрошувачите покрај Министерството за економија, институционално се ангажирани и: Министерството за здравство (Државен санитарен и здравствен инспекторат и Биро за лекови), Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (Управа за ветеринарство - Државна ветеринарна инспекција и Државниот инспекторат за земјоделство,

Управа за заштита на растенијата), Министерство за животна средина и просторно планирање (Државен инспекторат за животна средина), Министерство за транспорт и врски (Управа за телекомуникации), Народниот правобранител, Комисија за заштита на конкуренцијата, Советот за радиодифузија, Институтот за стандардизација, Институтот за акредитација и др.

Воведувањето на вториот сектор во доменот на заштитата на потрошувачите е регулирано со Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), кој во Делот VII, Глава 2 ги регулира правата и обврските на здруженијата на граѓани, кои се формираат во согласност со Законот за здруженија на граѓани и фондациите („Службен весник на РМ“ бр. 31/98), во доменот на заштитата на потрошувачите.

Законските решенија од Законот за заштита на потрошувачите (член 128) даваат широка можност за вклучување на невладините организации во креирањето на потрошувачката политика, информирањето, едукацијата и советувањето на граѓаните-потрошувачи.

3. Наведете дали во јавната управа постојат тела кои се надлежни за:

а) општа координација на прашањата кои се однесуваат на заштита на потрошувачите: дали општата надлежност за политиката за заштита на потрошувачите е доделена на едно определено тело кое е одговорно да презема иницијативи и да ги координира активностите на полето на заштита на потрошувачите?

б) надзор над пазарот/општа безбедност на производите: постојат ли независни управни структури кои се овластени за следење на пазарот за потрошувачка стока, кои ги откриваат повредите на правилата

за безбедност на производите и обезбедуваат нивно корегирање? Тоа би вклучувало работа со жалбите на потрошувачите и со повредите на правилата. (Посебни прашања за безбедност на производите и надзор над пазарот се наоѓаат во делот Ц, подолу)

с) надзор над пазарот/ заштита на економските интереси на потрошувачите: постојат ли независни управни структури кои се овластени за надзор на пазарот за потрошувачка стока и услуги, со цел да ги откриваат повредите на правилата со кои се штитат економските интереси на потрошувачите и обезбедуваат нивно корегирање? Тоа би вклучувало работа со жалбите од потрошувачите и со повредите на правилата.

(Погледнете во делот Д подолу).

Информацијата треба да содржи кус опис на мандатот, надлежностите и овластувањата (на пр. за истрагата, за заплenuвање од страна на судовите итн), како и да се прикаже структурата и организацијата на службите одговорни за политиката на потрошувачите, вклучувајќи ја и поврзаноста помеѓу централното, регионалното и локалното ниво.

Треба да се наведат човечките и финансиските ресурси кои што се доделени на секој сектор.

Треба да се вклучи објаснувањето за начинот на обезбедување на координација помеѓу надлежните органи.

а)

Надлежен орган за остварувањето на политиката на заштитата на потрошувачите е Министерството за економија, кое ја врши и општата координација и е одговорно за спроведувањето на политиката на заштитата на потрошувачите. Министерството за економија покренува иницијатива и превзема активности во областа на заштитата на потрошувачите согласно Програмата за заштита на потрошувачите и по своја иницијатива, во рамките на законските овластувања. Остварувањето на овие активности во Министерството за економија се врши преку Одделението за заштита на потрошувачите.

б)

Во Република Македонија, следењето на пазарот на потрошувачка стока и откривањето на повредите на правилата за општата безбедност на производите го вршат: Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Бирото за лекови, Државниот инспекторат за земјоделство, Државна ветеринарна инспекција - Управа за ветеринарство и Државниот инспекторат за животна средина.

Поаѓајќи од надлежностите Државниот пазарен инспекторат, исто така врши надзор на општата безбедност на производите во прометот.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат во функција на заштита на потрошувачите, согласно своите надлежности утврдени и со посебните прописи, покрај другите надлежности врши инспекциски надзор над извршување на законите и прописите што се однесуваат на производството и прометот на: храна и на производи и материјали што доаѓаат во контакт со храната, тутунски производи, односно дозволени нивоа на катран и никотин, означување, рекламирање и мерки на предупредување; детски играчки; средства за одржување на лична хигиена, за нега и разубавување на лицето и телото и амбалажата на тие производи; средства за одржување на чистотата; определени предмети што при употреба доаѓаат во непосреден допир со кожата или служокот; опојни дроги, прекурзори и отрови.

Државниот санитарен и здравствен инспектор согласно своите овластувања, за утврдените недостатоци може да преземе мерки со кои: ќе нареди отстранување на недостатоци, забрани производство, промет или увоз на производи, нареди уништување на неисправни производи и др.

Формирана е Дирекција за храна како орган во состав на Министерството за здравство. Истата започна со работа од 01.01.2005 година. Сите надлежности на Државниот санитарен и здравствен инспекторат кои се однесуваат на безбедноста на храната, материјалите и предметите кои доаѓаат во контакт со храната преминуваат во надлежност на Дирекцијата за храна. На тој начин се обезбедува нов квалитет на надзорот кој ќе го опфати увозот, извозот, производството и прометот на храна, производи и материјали кои доаѓаат во контакт со храна и ќе обезбеди поголема сигурност кај потрошувачите и нивната заштита од заблуда од аспект на квалитетот, производителот, рокот на употребата и сл.

За вршење на целокупните работи од надлежност на Државниот санитарен и здравствен инспекторат, од Буџетот на Република Македонија за 2003 година се издвоени финансиски средства во висина од 1.540.000 денари за материјални трошоци.

За отпочнување со активности на Дирекцијата за храна од 01.01.2005 година, одобрени се финансиски средства во износ од 42.000.000 денари од Буџетот на Република Македонија. Државниот санитарен и здравствен инспекторат е во состав на Министерството за здравство. Овој инспекторат го сочинуваат и 17 подрачни одделенија и 1 Одделение за граничен надзор кое ги опфаќа граничните премини во државата. Со инспекторатот раководи директор. Државниот санитарен и здравствен инспекторат има вкупно 95 инспектори.

Државните санитарни и здравствени инспектори во подрачните единици се распоредени на работно место советник - инспектор и за својата работа одговараат пред директорот, раководителот на секторот и раководителот на одделението. По образование советниците - инспектори се доктори по медицина, доктори -специјалисти од превентивните гранки на медицината, со точно одредени одговорности за едно географско подрачје, со надлежности за контрола на храна, вода, заразни болести, козметика, отрови, болничка хигиена, радијациона сигурност, детски играчки, тутун и тутунски производи, аерозагадување и бучава. Секторот за стручно - оперативни работи, раководи со подрачните единици. Во овој сектор постои и Одделение за граничен надзор.

Одделението за граничен надзор врши надзор на безбедноста на увозни стоки и тоа: храната, детските играчки, тутун и производи од тутун, предмети за општа употреба, отрови, радиоактивни материјали и патници во меѓународниот патен сообраќај. Граничниот надзор се врши во 11 регионални центри во Република Македонија, а активностите се вршат на царинските терминали и граничните премини. Граничниот надзор го вршат 17 инспектори.

Бирото за лекови како орган во состав на Министерството за здравство согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) врши следење на пазарот за потрошувачка на лекови, помошни лековити средства и

медицински помагала од аспект на откривање на повредите на правилата за безбедни, сигурни и ефикасни лекови.

Бирото за лекови во рамките на своите надлежности врши непосредна контрола и надзор над извршувањето на законите и прописите што се однесуваат на производството, снабдувањето и прометот на: лекови, помошни лековити средства и медицински помагала, превзема мерки за подобрување на состојбите, ја следи состојбата со снабдувањето, производството и прометот со отрови и нивно користење, ја следи состојбата во производството, прометот и употребата на опојни дроги, учествува во подготвување на закони, подзаконски акти, програми, извештаи, анализи, мислења од делокругот на своето работење, соработува со другите органи на управата, издава одобренија за увоз на лекови, помошни лековити средства и медицински помагала, издава одобренија за увоз и извоз на опојни дроги и психотропни супстанции, издава дозволи за промет на мало (аптеки) и промет на големо на лекови, помошни лековити средства и медицински помагала, издава дозволи за производство на лекови, помошни лековити средства, медицински помагала и опојни дроги. Од стручно - оперативен карактер ги води постапките за ставање во промет на лекови, помошни лековити средства и медицински помагала, опојни дроги и отрови. Соработува со меѓународни институции од областа на меѓународната контрола на опојни дроги и психотропни супстанции и прекурсори.

Стручно-советодавните тела: Комисија за регистрација на лекови, Комисија за регистрација на помошни лековити средства и Комисија за регистрација на медицински помагала се именуваат од страна на Министерот за здравство. Стручно-оперативните тела (Национална лабораторија за контрола на лекови, Фармакоинформативен Центар, Центар за следење на несаканите дејства на лековите) во дадениот момент функционираат во одделни институции по поединечно овластување за извршување на одредени активности дадени од страна на Министерството за здравство - Министер.

Во рамките на инспекцискиот надзор (редовен, вонреден или посебен надзор), Бирото за лекови преку своите инспектори согласно своите овластувања, за утврдените недостатоци превзема мерки со кои наредува отстранување на утврдените недостатоци, забранува производство или промет на лекови, помошни лековити средства и медицински помагала, забранува употреба на лековити супстанции, запира клиничко испитување на лек доколку претходно не се исполнети условите пропишани со закон, забранува промет на лек, помошно лековито средство, медицинско помагало, односно серија на овие производи, предлага повлекување на лек, помошно лековито средство, медицинско помагало од промет, одзема лек, помошно лековито средство, медицинско помагало наредува уништување на неисправни производи, зема и испраќа мостри на лекови, помошни лековити средства и медицински помагала за лабораториско испитување во овластена контролна лабораторија.

Бирото за лекови како орган во состав на Министерството за здравство според систематизацијата на Министерството, се состои од следните одделенија:

- Одделение за медицинско снабдување со лекови, помошни лековити средства, опојни дроги и отрови;
- Одделение за управни постапки;
- Одделение за инспекциски надзор;

Моментално Бирото за лекови располага со 10 вработени државни службеници и директор.

За вршење на целокупните работи во надлежност на Бирото за лекови, од Буџетот на Република Македонија за 2003 се издвоени финансиски средства во висина од 3.064.000 ден. за плати.

Државниот инспекторат за земјоделство, врши:

- надзор во прометот на растенијата, производите, средствата и предметите и врши други работи определени со закон од областа на земјоделството, при увозот, извозот, реекспортот и транзитот преку државната граница;
- преглед и контрола: на земјоделското земјиште, земјоделските посеви и насади, на евиденцијата за приплодниот и друг добиток, просториите каде што се врши преработка

и доработка на земјоделски производи, опремата со која се врши таа преработка и доработка, процесот на преработка и доработка во сите фази се до финалниот производ, просториите за чување и одржување на земјоделските производи, зелен и сточен пазар, земјоделска техника, начинот на пакувањето, етикетирањето-декларирањето, квалитетот и составот на производот, чувањето, употребата на средствата за заштита, каренцата и работната каренца, здравствената исправност на производот;

- надзор над вкупните количини на производи произведени од органско производство, производи од растително потекло кои се ставаат во промет опфатени со сертификатот издаден од овластените правни лица и институциите, како и ставање во промет земјоделски производи кои предизвикуваат штетни последици по здравјето на луѓето, растенијата и добитокот, неистакнување на ценовник на производите изложени на пазарот;
- надзор на семенскиот материјал, садниот материјал и материјалот за размножување кои се пуштени во промет, дали се со ознака која може да ги доведе до заблуда потрошувачите.

Државниот инспекторат за земјоделство е орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а во негови рамки постојат 2 оделенија и тоа: Одделение за земјоделска инспекција и Одделение за заштита на растенијата кои се со седиште во министерството, а испостави има во 33 Подрачни единици. Со Државниот инспекторат за земјоделство раководи директор, а има вработено 27 државни инспектори .

Финансирањето е од буџетски средства преку Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. За плати и придонеси за 2003 година има потрошено вкупно 9.152.064,00 денари, а за материјалните трошоци не се водат посебни податоци .

Државната ветеринарна инспекција која е во состав на **Управата за ветеринарство** при надзорот врши задолжителна ветеринарно- санитарна контрола и преглед на животните, објектите за одгледување на животните, животните на саеми, пазари, изложби, спортски натпревари и други јавни места за продажба, објектите и опремата за производство, доработка, преработка, обработка, производството и прометот со производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, продавниците и други продажни места во кои се продаваат производи од животинско потекло, добиточната храна, водата во процесот на производството, и за напојување на животните, производство на семе за вештачко осеменување, јајце клетки и ембриони и нивниот промет, лековите за употреба во ветеринарната медицина, ветеринарна заштита и унапредување на животната средина и природата, минималниот задолжителен обем на здравствена заштита на животните од болести.

Зема и испраќа материјал за лабораториско испитување во овластена дијагностичка лабораторија. Врши систематски преглед на производи и сировини од животинско потекло, како и на присуство на штетни материи.

Ветеринарните инспектори ги спроведуваат ветеринарно санитарните прегледи и контроли системски и со однапред определени годишни програми континуирано, на дневна основа, на лична иницијатива и на пријава од потрошувачите.

Управата за ветеринарство дава насоки за управување со кризи согласно одредбите од Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) во случај на појава на криза.

На ветеринарно санитарен преглед и контрола во прометот преку границата на Република Македонија подлежат пратките на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, пратки кои содржат состојки од животинско потекло, семе за вештачко осеменување, оплодени јајце клетки и ембриони, добиточна храна и други предмети со кои може да се пренесува заразна болест при увоз, извоз или транзит .

Државната ветеринарна инспекција е во состав на Управата за ветеринарство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Директорот раководи со Управата за ветеринарство со вкупно 73 вработени, од кои 12 се вработени во самата централа. Раководителот на одделението раководи со државната ветеринарна инспекција и организациски во состав на одделението функционираат деловите за ветеринарна инспекција на граничните премини со 10 ветеринарни инспектори и 1 лице технички персонал на 9 гранични премини и ветеринарна инспекција во внатрешни организациони единици со 41 ветеринарен инспектор и 9 лица технички персонал во 21 внатрешна организациона единица. Освен делот на заедничкиот буџет на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за плати и придонеси на вработените, Управата за ветеринарство во 2003 година располагаше со 187.000.000 и во 2004 година со 276.150.000 денари средства од буџетот на РМ за финансирање на своите активности.

Државниот инспекторат за животна средина согласно Законот за заштита и унапредување на животна средина и природата („Службен весник на РМ“ бр. 13/03 (пречистен текст)) во рамките на своите надлежности врши надзор над примената на техничко технолошките мерки за заштита на воздухот и водите од загадување, заштитените посебни природни богатства, земјиштето од деградирање и загадување. Согласно Предлог Законот за животна средина кој е во собраниска процедура во вршењето надзор од својот делокруг, инспекторат за животна средина има право да:

- утврди дали се произведуваат, пуштаат во промет и употребуваат одделни производи, супстанции и се вршат одделни активности и услуги, и покрај забраната за нивна употреба поради негативното влијание врз животната средина;
- утврди дали технологиите, производите, полупроизводите и сировините кои се увезени се забранети во земјата-производител или во земјата-извозник, од еколошки причини;
- утврди дали се користи домашна или увезена технологија, производ, полупроизвод и сировина која што не ги исполнува пропишаните норми за заштита на животната средина;
- утврди дали се пуштаат во промет производи, полупроизводи и сировини на кои нема ознака за можноста за загадување или за можно штетно влијание врз животната средина;
- утврди дали се продаваат опасни хемиски супстанции или производи во пакување кое не е цврсто, целосно и соодветно;
- утврди дали се рекламира, етикетира и пушта во промет производ означен со еколошка ознака, кој не е во согласност со начините и со критериумите определени со овој закон или со пропис донесен врз основа на овој закон.

Државниот инспекторат за животна средина го сочинуваат 9 вработени (Директор и 8 инспектори за животна средина од кои 4 се распоредени со надлежности во градовите Велес, Битола, Струмица и Гостивар).

За вршење на работите од надлежност на Државниот инспекторат за животна средина, од буџетот на Република Македонија за 2003 година издвоени се финансиски средства во висина од 8.000.000 денари.

Согласно функционалната анализа и Планот за развој на Министерството за животна средина и просторно планирање во Државниот инспекторат за животна средина се планираат во иднина да се зголемат капацитетите на инспекторатот, и е предвидено бројот на инспекторите да се зголеми за 22.

Обврската за координација во вршењето на работите, помеѓу наведените инспекциските органи и со други институции и органи е пропишана со Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на РМ“ 58/00, 44/02).

Согласно Акциониот план за Европско партнерство за 2005 година ќе се превземат следниве активности:

- Воспоставување и развивање ефикасен систем за надзор на пазарот;
- Формирање на тело за координација на активности за надзор на пазарот;

- Изготвување на анализа на постојниот систем за надзор на пазарот и план за реструктурирање;
- Обука на субјектите вклучени во системот за надзор на пазарот; и
- Приклучување кон RAPEX и RASFF.

с)

Државниот пазарен инспекторат во делот на заштитата на економските интереси на потрошувачите, го врши надзорот над пазарот на стоки и услуги за откривање на повредите со кои се нарушуваат економските интереси на потрошувачите.

Со Законот за државната пазарна инспекција („Службен весник на РМ“ бр.35/97, 23/99, 7/02, 20/02), Државниот пазарен инспекторат врши надзор на: прометот на стоки и услуги, цените на производите и услугите во производството и прометот, квалитетот на производите и услугите во производството и прометот утврдени со стандарди и прописи, контрола на употребата на мерните единици и мерила во прометот на стоки и вршењето на услуги, вршење на промет на стоки и услуги со странство и надворешно трговско работење, прометот на предметите од скапоцени метали, заштита на стоковните и услужните жигови, знаци и кодови, знаците на квалитетот и ознаките на потеклото на производите, вршењето на прометот на услуги, заштитата на потрошувачите, вршењето на угостителската и туристичката дејност, вршењето на занаетчиската дејност и други работи определени со закон.

Пријавите и своите права на рекламација за купените производи или услуги потрошувачите ги остваруваат преку Државниот пазарен инспекторат во писмена форма, или усно на бесплатниот телефон 080011333 кој е во функција на подрачјето на целата држава.

Пријавите или преставките најчесто се однесуваат на пуштање во промет на производи со изминат рок на употреба, производи без декларација или упатство за употреба напишана на македонски јазик и кирилско писмо, замена на мобилни телефони, електрични апарати за домаќинство, обувки, текстилни производи, извршени сервисни услуги и сл.

По доставувањето на пријавите - преставките од потрошувачите или од Организацијата на потрошувачите на Македонија, Државните пазарни инспектори постапувајќи по истите ја утврдуваат фактичката состојба и согласно Законот за заштита на потрошувачите донесуваат решенија со кои им се наложува на трговците да ги заменат производите, да ги сервисираат за да ги отстранат утврдените недостатоци или сразмерно да ја намалат цената на купените производи со недостаток и сл.

Овластувањата на државните пазарни инспектори во врска со инспекцискиот надзор и водењето на целокупната постапка се утврдени со Законот за државна пазарна инспекција и други законски прописи

Државниот пазарен инспекторат работите од својата надлежност утврдени со закон ги врши на територијата на Република Македонија на едно централно ниво организиран како еден сектор со 5 регионални одделенија и тоа во градовите: Скопје, Битола, Охрид, Струмица и Штип. Во рамките на Државниот пазарен инспекторат работата ја вршат 153 државни пазарни инспектори со висока стручна спрема.

За вршење на работите од својата надлежност, за Државниот пазарен инспекторат за 2005 година за плати издвоени се финансиски средства во износ од: 54.477.230 денари, а за стоки и услуги 2.500.000 денари. Државниот пазарен инспекторат има остварено и други трошоци за стоки и услуги кои што влегуваат во буџетот на Министерството за економија. За 2005 година за Државниот пазарен инспекторат за плати и за надоместоци планирани се средства во висина од 66.612.000 денари, а за стоки и услуги и капитални расходи 20.000.000 денари.

Во рамките на своите надлежности определени со закон, Државниот пазарен инспекторат редовно е во координација со исти или слични органи надлежни за надзор на пазарот како што се Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Управата за ветеринарство, Државниот трудов инспекторат, Управата за јавни приходи и други органи и институции.

Обврската за координација во вршењето на работите на Државниот пазарен инспекторат со други институции и органи е пропишано и со Законот за организација и работа на органите на државната управа.

Надзорот и водењето на постапката инспекторите воглавно го вршат врз основа на Законот за државна пазарна инспекција и Законот за општата управна постапка (Службен лист на СФРЈ бр.52/56, 10/65, 18/65, 32/78, 47/86, 16/86, 4/77, 11/78, 9/86 и „Службен весник на РМ“ бр. 44/02), кои покрај другото ги обврзува сите државни органи на управата да ги известуваат странките за исходот од нивните барања - претставки.

Државниот пазарен инспектор, согласно Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01, има право за поодделни дејствија да изрече управни мерки, привремено да одземе производи и за дејствијата што се оквалификувани како прекршоци должен е да поднесе барање за покренување на прекршочна постапка.

Со законот за судовите („Службен весник на РМ“ бр.36/95, 45/95 и 64/03), - основните судови во Република Македонија можат да донесат решение за одземање на привремено одземените и запленетите производи кои се опасни по здравјето и оние кои се штетни за животна средина согласно одредбите од Законот за извршна постапка („Службен весник на РМ“ бр. 53/97 ,59/00 и 64/03).

4. Дали се утврдени советодавни структури или постапки за да се овозможи интересите на потрошувачите да бидат застапени во расправите за политиката за заштита на потрошувачите при изработка на нацрт законите и нивното спроведување?

Советот за заштита на потрошувачите при Владата на Република Македонија, согласно овластувањата дадени со Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01, по однос на иницијативите и предлозите за измените и дополнувањата на законските прописи од областа на заштитата на потрошувачите истапува со свои предлози и мислења, учествува во расправите и дава мислења при донесувањето на законските прописи, покренува иницијативи за изменување и дополнување на законските прописи од областа на заштита на потрошувачите и т.н.

При креирањето на политиката за заштита на потрошувачите и при изработка на нацрт законите и нивното спроведување значајна улога имаат и здруженијата на потрошувачите кои можат да поднесуваат иницијатива и да даваат мислења до надлежните органи за уредување на одделни прашања од областа на политиката за заштита на потрошувачите. Покрај ова тие имаат право да ги разгледуваат жалбите на потрошувачите и да ги консултираат своите членови за прашања од областа на законската регулатива врз основа на кои потрошувачите би можеле да ги заштитат и остварат своите права.

Со донесувањето на Законот за заштита на потрошувачите и неговата имплементација ќе се овозможи интересите на потрошувачите да бидат застапени во креирање на политиката за заштита на потрошувачите преку вклучување на членови на здруженијата на потрошувачи во Советот за заштита на потрошувачите со цел да се воспостави поголемо ниво за заштита на потрошувачите и изградба на јасен делотворен правен систем поткрепен со институции кои ќе работат на остварување на интересите на потрошувачите.

Заложбите да бидат застапени и да се земат предвид ставовите и мислењата на потрошувачите почнуваат да се остваруваат во одредени тела на ниво на ресорни министерства во кои е присутна Организацијата на потрошувачите на Македонија и други невладини организации. Тоа се: Комисијата Кодекс Алиментариус, Националниот Комитет за храна и исхрана, Комитетот за јодниот дефицит на Република Македонија, Комитетот за борба против пушењето, Советот за радиодифузија, Комисија за еколошка ознака и др.

5. Пристап до правда: кои мерки се во сила, доколку постојат такви, за олеснување на пристапот на потрошувачите до судовите за барање на поединечни надоместувања на штета? Постојат ли мерки за поедноставување или забрзување на постапки што се однесуваат на побарувања со мали вредности? Постојат ли вонсудски тела кои даваат можност за алтернативни решенија на спорови (на пример системи на посредување или помирување)?

Во Законот за парничната постапка („Службен весник на РМ“ бр. 33/98 и 44/02) не постојат посебни одредби за мерки и постапки кои би се однесувале исклучиво на потрошувачите со кои би им го олеснило пристапот до судовите во остварувањето на нивните барања за оштета. Меѓутоа, во овој закон постојат можности за покренување на поедноставна постапка по спорови од помала вредност во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари кое не го надминува износот од 30.000 денари. Како спорови од помала вредност се сметаат и споровите во кои тужбеното барање не се однесува на побарување во пари, а тужителот во тужбата навел дека се согласува наместо исполнување на определено барање да прими определен паричен износ кој не го надминува износот од 30.000 денари. Исто така, како спорови од помала вредност се сметаат и споровите во кои предмет на тужбеното барање не е паричен износ туку предавање на подвижен предмет чија вредност, што тужителот во тужбата ја навел, не го надминува износот од 30.000 денари.

Во начело, во постапка во спорови од мала вредност се применуваат општите правила на Законот за парничната постапка доколку за тоа не постојат посебни одредби кои поинаку го определуваат начинот на постапувањето на судовите.

Во постапката во спорови од мала вредност воглавно одредбите се однесуваат и имаат за цел што побрзо истите да завршат и да се решат барањата на заинтересираните странки. Во оваа постапка во споровите од мала вредност е дозволена посебна жалба само против решението со кое се окончава постапката и пресудата или решението со кое е окончана постапката може да се побива само поради суштествени повреди на одредбите од парничната постапка од членот 340 став 2 и поради погрешна примена на материјалното право.

Во новиот Законот за парничната постапка, кој се наоѓа во собраниска процедура, во членовите 433 и 434 е предвидено дека во постапка во спорови од мала вредност не се применуваат одредбите за подготвително рочиште.

Ако тужителот не дојде на првото или на кое било рочиште за главна расправа, а уредно е повикан, ќе се смета дека ја повлекол тужбата, освен ако на тоа рочиште тужениот не се впушил во расправање.

Во поканата за главната расправа, покрај другото ќе се наведе дека ќе се смета дека тужителот ја повлекол тужбата ако не дојде на кое било рочиште за главна расправа и дека странките се должни сите факти и докази да ги изнесат на првото рочиште на главната расправа, како и дека одлуката може да се побива само поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка и поради погрешна примена на материјалното право. Пресудата во постапката во споровите од мала вредност се објавува веднаш по заклучувањето на главната расправа.

Со Законот за судовите („Службен весник на РМ“ бр. 36/95, 45/95 и 64/03) дадена е можност за еднаков пристап на сите граѓани пред истите и според начелата определени во овој закон не може да се одлучува спротивно на законските определби и прописи.

Во основа надоместувањето на штетата е право на секој граѓанин тоа да го бара во парничната постапка согласно Законот за облигационите односи („Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 4/02 и 5/03) и Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, доколку тоа право не го оствари пред надлежните инспекциски органи.

Меѓутоа, основните права што ги има потрошувачот по однос на рекламирањето, барањето за прекин на забрана и недозволено рекламирање, заштитата од небезбедни производи, пуштањето во промет на детски играчки кои не се безбедни, пуштање во промет на производи со недостатоци и нивните права по однос на недостатокот за сообразност, отстранувањето на недостатоците во гарантниот рок, ревизијата на цената како и замената со други производи е регулирана со право на потрошувачот тоа да го бара од надлежниот Државен пазарен инспекторат и другите споменати инспекциски служби во управна постапка, што не ја исклучува и можноста и барање за претрпена штета од случаите наведени погоре да го поднесува до надлежниот суд.

Врз основа на Законот за заштита на потрошувачите, здруженијата на потрошувачите, им помагаат на потрошувачите или на одреден круг потрошувачи при поднесување на тужби до надлежните судови за заштита на нивните права. Здруженијата на потрошувачите можат да посредуваат во потрошувачките спорови настанати помеѓу трговецот и потрошувачот во врска со купените производи или извршената услуга.

Во Република Македонија сеуште не постојат вонсудски тела кои даваат можност за алтернативно решавање на спорови. За вонсудското решавање на споровите во план е донесување на Закон за медијација, со кој треба да бидат регулирани случаите и различните форми на посредување и помирување и на арбитражно решавање на споровите, како и правното дејство на актите и одлуките донесени во таква вонсудска постапка. Овој закон ќе се донесе во рок од 3 години.

6. Дали владата има изработено програма за едукација, информирање и подигнување на свеста по прашањата за заштита на потрошувачите, која би им помогнала на потрошувачите да се запознаат со своите права и можности и истите да ги остварат?

Со член 129 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, воведена е обврска за вклучување во програмите во предучилишните установи, училиштата од основното и средното образование основни знаења за обврските, правата и заштитата на потрошувачите.

Во основните и средните училишта се реализира експерименталната програма „Економско образование на младите“. Оваа програма се применува од учебната 1997/98 година, како факултативна програма во 24 училишта, со 28 групи од I до VIII одделение, и во 16 средни училишта со 17 групи. Постои интерес за постојано зголемување на опфатот на учениците со оваа програма во уште поголем број основни и средни училишта. За реализацијата на оваа програма, обезбедени се современи наставни и нагледни средства и потрошни материјали за секое училиште и организирани се семинари за стручно усовршување и оспособување на наставниот кадар.

Исто така, содржини од областа за заштитата на потрошувачите, застапени се и во стручното образование, во изборниот предмет деловно работење во новите наставни планови за реформираните образовни профили (економски асистент, деловен секретар и асистент за трговија и маркетинг) од економската, правната и трговската струка.

Во високото образование на Економскиот факултет во Скопје од 1970 година во предметната програма по Основи на маркетинг се обработуваат прашања поврзани со однесувањето и заштитата на потрошувачите, а од 1998/99 година со прифаќањето на ECTS – Европски кредит трансфер систем, на Департманот Маркетинг се разработува проблематиката во посебна предметна програма - Однесување на потрошувачите.

Воедно спроведени се и определени активности за едукација на наставниот кадар во доменот на заштитата на потрошувачите. Така, преку Германското друштво за техничка соработка (ГТЗ), реализиран е проект за Унапредување на заштитата на потрошувачите во Република Македонија. Во учебната 2002 година, Организацијата на потрошувачите на Македонија, поддржана од Меѓународната организација за заштита на потрошувачи (Consumers

International) и Федерацијата на германските потрошувачки организации, во соработка со Министерството за образование и наука, остварени се следниве активности:

- изготвен е Експертски наод за можностите од вклучување на содржини за заштитата на правата на децата како потрошувачи во наставните програми во предучилишното и основното воспитание и образование;
- организиран е Форум на тема: „Можности за едукација на потрошувачите во системот на образование“. Основаната цел на овој форум беше, изградување на стратегија за едукација на младите како потрошувачи;
- организирана е работилница на тема: Развој на концепција за имплементација на едукација на потрошувачите во македонскиот образовен систем, со цел да се согледаат можностите за изработка на заедничка концепција од сите релевантни фактори за едукација на потрошувачите.

Во рамките на овој проект, со финансиска поддршка од Меѓународната организација на потрошувачите за потребите на децата, учениците и наставниците издадени се: сликовници за деца од предучилишна возраст, брошура за учениците од основното образование и воспитание и иницирана е подготовка на Прирачник за наставници со наставно-технички помагала.

7. Постојат ли невладини организации кои ги застапуваат интересите на потрошувачите во вашата земја? Ако постојат ве молиме опишете ја нивната состојба: колку невладини организации постојат? Кога се основани? Како е составено нивното членство? Дали тие ги претставуваат интересите на потрошувачите на национално ниво? Дали Владата помага при нивното промовирање и нивниот развој? Кои се нивните цели? Каков вид на активности извршуваат? Кои им се главните извори на финансирање? Колку лица имаат вработено?

Во Република Македонија регистрирани се две невладини организации, кои ги застапуваат интересите на потрошувачите и тоа: Организација на потрошувачите на Македонија и Клуб на здруженија на граѓани - потрошувачи.

Во моментот поактивно работи Организација на потрошувачите на Македонија во Скопје, призната во меѓународни рамки како полноправна членка на Consumers International и членка на BEUC – Европската организација на потрошувачите. Оваа организација е формирана согласно Законот за здружување на граѓани и фондации („Службен весник на РМ“ бр. 31/98).

Својата улога Организацијата ја остварува преку делување во следните насоки:

- Преземање иницијативи за унапредување на законската регулатива од областа на заштитата на потрошувачите во Република Македонија;
- Подигање на јавната свест преку едукација, информирање, советување и застапувањето на интересите на потрошувачите;
- Застапување на интересите на потрошувачите на локално, национално и меѓународно ниво и помагање на развојот на институциите и механизмите за заштита на потрошувачите;

Организационо гледано, Организација на потрошувачите на Македонија делува преку Централа и мрежа од ограноци и советодавни бироа за потрошувачите. Советодавни Бироа има во градовите Скопје, Битола, Тетово, Штип и Охрид. Ваквата структура овозможува постепено да се постигне делување на целата територија на Републиката со цел да им се помогне на потрошувачите во едукација и остварување на нивните права.

Програмата за работа на Организација на потрошувачите на Македонија ги следи насоките на работните групи за:

- унапредување на правната регулатива;
- исхраната;
- становање и домување;
- енергетика;
- правата на пациентите;

- заштита на децата како потрошувачи и
- финансиски услуги.

Во рамките на овие области, постојано се одржуваат голем број семинари, трибини, поединични истражувања, медиумски презентации заради пошироко запознавање на јавноста со проблемите на граѓаните.

Организацијата издава сопствено гласило “Потрошувач” и голем број едукативни брошури, а има изградено информативни системи т.н. “Инфотеки” од: правна област, исхрана, становање, здравство, финансиски услуги и инфотека од областа на домашни апарати и уреди, со прилози на компаративни тестирања на овие производи.

Организацијата на потрошувачите на Македонија имаше важна улога во промовирањето на Насоките на ООН за заштита на потрошувачите на национално ниво, особено при лобирањето за донесување и изработка на првиот Закон за заштита на потрошувачите од јули 2000 година, а истовремено активно се вклучи во изработка на новиот Закон за заштита на потрошувачите во 2004 година.

Финансирањето на Организација на потрошувачите на Македонија се врши преку странски проекти и од буџетските средства наменети за здруженија на граѓани.

Организацијата на потрошувачите на Македонија реализира ГТЗ проект за помош на Организација на потрошувачите на Македонија за период од 1998 - 2005 година, врз основа на билатерален договор на германската и македонската влада преку кој се одвива интензивна соработката со Федерацијата на Германските потрошувачки организации од Берлин (VZBV), за добивање знаења и нови искуства со цел истите да се пренесат и прилагодат на нашето опкружување и да се унапреди положбата на потрошувачите. Проектот се имплементира во рамките на Програмата за економско општествен развој, а носител на проектот е Министерството за економија. Целта на проектот е воспоставување на функционално оспособен систем за заштита на интересите на потрошувачите во Република Македонија. Проектот завршува во 2005 година и од Министерството за економија доставено е барање за нов ГТЗ проект и помош од КАРДС програмата, кој во консултативните преговори е одобрен. Во имплементација на целите и активностите би била вклучена и Организација на потрошувачите на Македонија во соработка со ресорните министерства, институции и надлежните инспекциски служби.

Во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, е предвидено да се определат средства наменети за информирање, советување и едукација на потрошувачите преку Програма за заштита на потрошувачите, а овие активности да се спроведуваат и преку невладини организации за заштита на потрошувачите кои имаат кредибилитет, национален карактер и меѓународна признатост.

Организација на потрошувачите на Македонија има ангажирано седум лица како постојан персонал. Бројот на повремени соработници кои се ангажираат по потреба е преку 15 лица.

Покрај овие две невладини организации во Република Македонија постојат и други здруженија на граѓани кои на индиректен начин ги штитат интересите на потрошувачите: Македонско здружение за маркетинг “Маркетинг”- Скопје, сите здруженија на екологисти и слично.

8. Имате ли воспоставено односи со други земји по прашањето на заштита на потрошувачите (на пример активности на прекугранична соработка, размена на информации, најдобри практики, итн)?

Република Македонија отпочна со воспоставување на контакти од областа на заштита на потрошувачите со другите земји (Албанија, Германија, Франција, Чешка, Словачка, Словенија). Во иднина се планира проширување на соработката и со други земји, а особено со земјите од регионот.

Организација на потрошувачите на Македонија како полноправна членка Consumers International - светската потрошувачка организација и членка на BEUC - европската потрошувачка организација е во постојани контакти и проектни активности со организациите на

потрошувачи од другите земји (VZBV -германската потрошувачка организација, холандската потрошувачка организација - Consumentenbond, британскиот потрошувачки совет - National British Consumers Council, Consumers Association-UK, словенечката потрошувачка организација - Звезда потрошувачки Словенија - ЗПС, чешката потрошувачка организација - Consumers Defence Association of the Czech Republic - COC, како и со потрошувачките организации од регионот (албанската, романската, бугарската, хрватската, српската, црногорската).

В. ПРАВНА РАМКА

Политика на заштита на потрошувачите

1. Ве молиме опишете го делокругот на политиката на заштита на потрошувачите. Наведете дали се опфатени следните сектори и во кој степен се усогласени со соодветното законодавство на ЕУ:

а) мерки во врска со безбедноста

i) општа безбедност на производите (Директива 92/59/ЕЕЗ и Изменета Директива 2001/95/ЕЗ)

Директива 92/59/ЕЕЗ и изменета, Директива 2001/95/ЕЗ за општа безбедност на производите е делумно имплементирана во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, и од споменатата директива се преземени дефинициите за поимите: безбеден производ (член 33), опасен производ (член 34), како и обврската за давање на информации за производот и пуштање во промет на безбедни производи (член 35).

Директивата 92/59/ЕЕЗ и изменетата Директива 2001/95/ЕЗ целосно ќе биде транспонирана во Законот за општа безбедност на производите, кој е во фаза на подготовка, а неговото донесување се очекува во текот на 2005 година.

ii) одговорност за неисправни производи (Директива 85/374/ЕЕЗ)

(1) имате ли пропис кој се однесува на одговорност за неисправни производи?

Да. Законот за облигациони односи („Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 4/02 и 5/03) и Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01.

Во член 165 став 1 од Законот за облигационите односи е определено тој што ќе пушти во промет некој предмет што го произвел, а кој поради некој недостаток за кој тој не знаел претставува опасност од штета за лица или за предмети, одговара за штетата што би настанала поради тој недостаток. Според став 2 од овој член, производителот одговара и за опасните својства на предметот ако не презел се што е потребно штетата, што можел да ја предвиди, да ја спречи со предупредување, со безбедна амбалажа или со друга соодветна мерка.

Со Законот за заштита на потрошувачите е регулирана одговорноста на производителот и дистрибутерот за пуштање на производи со недостатоци.

Со член 41 од Законот за заштита на потрошувачите е регулирано дека производителот, односно дистрибутерот одговара за штетата што била предизвикана од недостатоците на неговиот производ.

Оваа материја е усогласена и регулирана согласно Директивата 85/374/ЕЕЗ.

(2) постојат ли законски одредби со кои што се воспоставува начелото на објективна одговорност или одговорност без вина на произведувачот во случај на штета предизвикана од неисправен производ? Доколку постојат такви одредби дали постои правило за заедничка одговорност во случај кога повеќе лица се одговорни за иста штета?

Одговорноста на произведувачот за штетата која е предизвикана од производи со недостаток (член 165 од Законот за облигационите односи („Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 4/02 и 5/03)), претставува објективна одговорност што значи дека за постоењето на одговорноста на произведувачот за настанатата штета не е битна неговата вина, туку неговата одговорност се заснова на фактот што е ставен во промет производот со недостаток кој ја предизвикал штетата. Во оваа смисла е и одредбата од член 41 од Законот за заштита на потрошувачите, според која како одговорни, покрај производителот се смета и лицето кое во рамките на својата деловна активност на територијата на Република Македонија извршило увоз на некој производ за продажба, за изнајмување, лизинг или за некој вид негова дистрибуција. Дистрибутерот или трговецот на производот што ја предизвикал штетата ќе се смета за производител според ставот 3 од овој член ако производителот на производот што е произведен на територијата на Република Македонија не може да се идентификува, освен ако дистрибутерот, или трговецот во разумен рок го известиле оштетениот за идентитетот на производителот и увозникот на производот што бил увезен од странство не можел да се идентификува дури и кога на самиот производ е назначено името на неговиот производител, освен ако дистрибутерот или трговецот во разумен рок го известиле оштетениот за идентитетот на производителот.

За објективната одговорност како подецидна се смета одредбата од став 4 на членот 41 од Законот за заштита на потрошувачите во кој е определено: ако не може да се утврди кој е производител на производот или увозник, тогаш секој трговец и дистрибутер се смета за производител и е одговорен за штетата што била предизвикана од недостатоците на производот, како и одредбата од став 5 на овој член според која трговецот му одговара на потрошувачот за секој недостаток поврзан со сообразноста кој постоел во време кога производите биле доставени.

При ова, се укажува дека одговорноста на производителот за опасните својства на производот (член 165 став 2 од Законот за облигационите односи) е исто така каузална затоа што самиот факт што таквиот производ е ставен во промет без соодветно укажување за постоењето на опасноста и за потребата од преземање на други мерки при користењето на производот без штетни последици и за одговорноста на производителот е доволно ако настапила штетата без оглед на тоа дали за таков пропуст е виновен или не. И покрај тоа што со овој член е определена заедничка одговорност на повеќе производители за настанатата штета предизвикана со недостатоците на производот, во таквите случаи се применуваат одредбите од член 195 до 197 од Законот за облигационите односи, според кој тие лица солидарно одговараат за причинетата штета.

(3) Доколку постојат законски одредби за одговорност за производи, кои производи ги опфаќаат? Дали некои производи се исклучени од опсегот на овие правила? Која е дефиницијата за “штета”?

Одредбите од Законот за заштита на потрошувачите (член 41), како и од Законот за облигационите односи (член 165) по однос на штетата предизвикана со недостаток на производот не е ограничена на поодделни видови на производи и тие се однесуваат на сите производи кои се ставени во промет.

Со членот 142 од Законот за облигационите односи штетата е дефинирана како намалување на нечиј имот (обична штета) и спречувањето на неговото зголемување (испуштена корист), како и нанесувањето на друга физичка или душевна болка или страв (нематеријална штета).

Во контекст на ова се одредбите за надомест на материјалната штета кои се опфатени со одредбите од Законот за облигациони односи членовите 174 до 177, потоа обемот на надоместок на материјалната штета регулирано во членовите 178 до 181, посебно надоместок

на материјалната штета во случај на смрт, телесна повреда и оштетување на здравјето регулирано во членовите 182 до 186, како и посебно за надоместок на материјалната штета во случај на повреда на честа и ширење на неистинити наводи што е регулирано со членот 187, а надоместок на нематеријалната штета е регулирано со членовите 188 до 194.

(4) Доколку постојат законски одредби за одговорност за производи, како се дефинира произведувач, кои се правилата што се применуваат при докажување?

Според Законот за заштита на потрошувачите (член 4) производител е лице кое изготвува готови производи или составни делови за добивање на основни производи или лице кое преку фирмата и својата ознака на производот се претставува како производител. За производител се смета и увозникот на производот.

При докажувањето за тоа дека се работи за производ со недостатоци во основа се поаѓа од одредбите од членот 33 од Законот за заштита на потрошувачите во кој е посебно разработено што се смета за безбеден производ, потоа членот 34 во кој е определено што се смета за опасен производ. Во контекст на ова, од определбата во член 42 од споменатиот закон, лицето треба да докаже дека производот е небезбеден врз основа на презентирање на производот, времето кога производот е пуштен во промет, дека производот не ја исполнува општата обврска за сообразност утврдена во членот 22 од овој закон или договорните обврски.

Утврдувањето на фактичката состојба надлежните инспекциски органи ја вршат со увид на лице место или со испитување на производот со вршење на анализи или по пат на вештачење.

Според член 41 од Законот за заштита на потрошувачите, производителот одговара за штетата што била предизвикана од недостатоците на неговиот производ што значи дека одговорноста на производителот за штетата постои под услов да е производот ставен во промет, а додека согласно членот 47 од овој закон, определено е дека е забранета продажбата на производи чиј рок на употреба е изминат.

(5) Доколку постојат правни одредби за одговорност за производи, постојат ли правила со кои произведувачот се ослободува од одговорност (пр. произведувачот не го пуштил производот во промет, неисправноста настанала откако производот е пуштен во промет од произведувачот, производот не е произведен за продажба заради профит, производот не е произведен ниту дистрибуиран во време на работење на производителот, во време на пуштање на производот во промет ниту техничките ниту научните сознанија не можеле да ја детектираат неисправноста, неисправноста е настаната поради усогласување на производот со прописи донесени од државните тела)?

Според членот 52 став 1 од Законот за заштита на потрошувачите, производителот нема да одговара за недостатоците на производот ако докаже дека:

- тој не го пуштил производот во промет;
- имајќи ги предвид околностите на случајот, недостатокот што ја предизвикал штетата веројатно не постоел во времето кога тој го пуштил во промет производот или дека таквиот недостаток настапил подоцна;
- тој не го произвел производот за продажба, ниту за каква било форма на дистрибуција за економски цели, ниту пак го произвел или го дистрибуирав производот во врска со неговиот деловен потфат, односно во врска со неговото редовно работење;
- недостатокот прилегува од усогласеност на производот со задолжителните прописи донесени од надлежните државни органи;
- го изработил само составниот дел на производот, односно прибавил само суровина, помошна суровина или додаток (адитив) така што недостатокот настанал поради

составот на производот во кој е вграден составниот дел, а штетата настанала поради непочитување на упатството на производителот на тој производ.

Во член 52 став 2 е определено дека не се смета дека производот има недостаток само поради тоа што подоцна бил ставен во промет подобар производ.

(6) Доколку постојат законски одредби за одговорност за производи, се менува ли одговорноста на произведувачот, доколку штетата е предизвикана истовремено од неисправност на производот и постапка или пропуст на трето лице?

Со членот 52 став 3 од Законот за заштита на потрошувачите одговорноста на производителот може да биде ограничена или исклучена доколку, со оглед на сите околности штета е предизвикана од недостатокот на производот или заради вина на оштетеното лице или друго лице за кое оштетеното лице е одговорно. Од ова произлегува дека производителот делумно се ослободува од одговорноста доколку штетата е настаната и по вина на оштетениот или на трето лице.

(7) Доколку постојат законски одредби за одговорност за производи, постојат ли правила за престанок на одговорноста?

Со членот 52 став 5 од Законот за заштита на потрошувачите одговорноста на производителот застарува по истекот на рок од 10 години кога производителот го ставил во промет производот кој ја предизвикал штетата, освен ако оштетеното лице во меѓувреме не покренало постапка против производителот.

(8) Имате ли планови за измена на постоечките закони? Ве молиме наведете детали и рокови.

Се планира донесување на посебен Закон за општа безбедност на производите во 2005 година, со кој ќе се уредат прашањата опфатени со Директивата 92/59 ЕЕЗ, изменета со Директивата 2001/95ЕЗ.

b) мерки кои не се врзани за безбедност (заштита на економските интереси на потрошувачите)

i) рекламирање кое доведува до заблуда (Директива 84/450/ЕЕЗ)

Директивата 84/450/ЕЕЗ што се однесува на рекламирањето со кое се заведува потрошувачот во целост е имплементирана во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01. Во одредбите од овој закон (член 26 и 27), покрај забраната на заведувачкото рекламирање, забрането е и рекламирање кое што го навредува човечкото достоинство, кое што предизвикува или може да предизвика телесна, душевна или друга штета кај децата, кое на децата им шири пораки и делови од пораки со кои се искористува или злоупотребува или би можела да се злоупотреби нивната лесномисленост и недостаток на искуство. Воедно, во законот се определува и кога може да биде дозволено споредбеното рекламирање (член 29) како и барање за прекин или забрана на недозволено рекламирање (член 29 и 30).

Согласно членот 136 од Законот за заштита на потрошувачите: Со парична казна од 100.000 до 300.000 денари ќе се казни правното лице, ако не се однесува согласно член 27 став 1 и став 3 од овој закон и член 29 од овој закон а покрај паричната казна, на правното лице ќе му се изрече и мерка на безбедност - забрана на вршење на дејноста во траење од две до четири години. Покрај правното лице ќе се казни за прекршок и одговорното лице од правното лице, и тоа со парична казна од 20.000 до 50.000 денари, како и со мерка на безбедност за забрана за вршење на одговорна должност во траење од три месеци до една година. Доколку правното

лице не се однесува согласно членот 29 од Законот за заштита на потрошувачите, на истото ќе му се изрече мерка на безбедност одземање на привремено одземените производи.

Во Законот за радиодифузна дејност („Службен весник на РМ“ бр. 20/97 и 70/03) во член 49 е наведено дека рекламите треба да бидат вистинити, чесни, не треба да ја заведуваат јавноста и не треба да бидат спротивни на интересите на потрошувачите, односно корисниците на услугите (види подетално одговор с точка i).

Во Законот за облигациони односи („Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 4/02 и 5/03), (член 187) е определено тој што на друг ќе му ја повреди честа, како и тој што изнесува или пренесува невивистинити наводи за минатото, за знаењето, за способноста на друго лице или за нешто друго, а знаел или би морал да знае дека се невивистинити и со тоа му причини материјална штета, должен е да ја надомести.

ii) преговори за договори надвор од деловните простории (Директива 85/577/ЕЕЗ)

Директивата 85/577/ЕЕЗ е во целост имплементирана во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, со одредбите од членовите 105 до 107, во кои е определено кој договори се сметаат за склучени надвор од деловните простории, а определени се и договорите на кои не се применуваат овие одредби. Исто така, содржана е и обрска за известување во случај на раскинување на договорот, при што е определено дека во случај на склучување на договор меѓу трговецот и потрошувачот надвор од деловните простории на трговецот, трговецот е должен писмено да го извести потрошувачот за неговото право еднострано да го раскине договорот со изјава, во рок кој неможе да биде покус од седум дена од денот на склучување на договорот. Трговецот е должен писмено да го извести потрошувачот за адресата на која може да го испрати известувањето за раскинување на договорот.

Согласно членот 138 од Законот за заштита на потрошувачите, со парична казна во износ од 80.000 до 240.000 денари ќе се казни за прекршок правното лице ако склучило договор согласно членот 105 став 1, алинеи 1 и 2 на овој закон без да се легитимира со идентификациона картичка (член 105, став 3). Покрај паричната казна на правното лице ќе му се изрече и мерка на безбедност забрана на вршење на дејноста во траење од две до четири години. Одговорното лице во правното лице ќе се казни за прекршок со парична казна од 20.000 до 50.000 денари, и и ќе му се изрече мерка на безбедност забрана за вршење на одговорна должност во траење од три месеци до една година.

iii) потрошувачки кредит (Директива 87/102/ЕЕЗ изменета и дополнета со Директивите 90/88/ЕЕЗ и 98/7/ЕЗ)

Целосно транспонирање на Директивата 87/102/ЕЕЗ изменета и дополнета со Директивите 90/88/ЕЕЗ и 98/7/ЕЗ во националното законодавство ќе се направи до крајот на 2006 година

Во моментов дел од прашањата што ги третира Директивата 87/102/ЕЕЗ изменета и дополнета со Директивите 90/88/ЕЕЗ и 98/7/ЕЗ се регулирани со Законот за облигациони односи („Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 4/02 и 5/03) и тоа:

- член 12 според кој во засновувањето на облигационите односи и остварувањето на правата и обврските од тие односи, субјектите кои со вршењето на својата дејност непосредно задоволуваат потреби на граѓаните се должни правата и обврските да ги уредуваат и вршат на начин со кој се обезбедува почитување на основните права на потрошувачите и корисниците на услуги утврдени со Законот за облигациони односи, други закони и меѓународни договори ратификувани од Република Македонија.
- член 23 со кој е определено местото и времето за склучување на договорот.
- членовите 132 до 134 со кои се уредени пренесувањето на договорите на трети лица и правата кои може да ги остварува корисникот (во конкретниот случај потрошувачот) спрема лицето на кое се пренесени правата од договорот,

- Глава XXXIX (членови 1104 до 1107) со која се уредува формата на договорот за кредит, неговата содржина (износот, условите за давање, користење и враќање на кредитот) и условите за откажување и предвременно враќање на кредитот.

iv) патувања, одмори и пакет-аранжмани (Директива 90/314/ЕЕЗ)

Директивата 90/314/ЕЕЗ во целост е имплементирана во Законот за туристичката дејност („Службен весник на РМ“ бр. 62/04), во членовите 2, 16, 18, 20, 21, 22, 23, во кој посебно се предвидени одредби за одговорноста на туристичката агенција при организирањето на пакет-аранжманите. Воедно во овој закон е предвидена одговорност и должност на туристичката агенција да склучува договори со корисникот на пакет-аранжманот, како и обврска за обезбедување на извршувањето на пакет-аранжманот со тоа што организаторот на патувањето е должен да го обезбеди истото со осигурување кај соодветна институција за осигурување. Договорот за организирано патување е уреден со Закон за облигациони односи („Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 4/02 и 5/03), член 915 - 935 и Посреднички договор за патување член 936 - 940 од Закон за облигациони односи.

v) нечесни услови при склучување на потрошувачките договори (Директива 93/13/ЕЕЗ)

Директивата 93/13/ЕЕЗ во целост е имплементирана во одредбите од членовите 53 до 83 во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01. Во членот 53 е дефиниран поимот на нечесни договорни одредби, а потоа во останатите членови се наведени пооделни случаи на одредби кои се сметаат за нечесни, како и дека двосмислените или неразбирливи договорни одредби се толкуваат во полза на потрошувачот, а нечесни договорни одредби се ништовни.

Согласно членот 137 од Законот за заштита на потрошувачите, со парична кзна во износ од 80.000 до 250.000 денари ќе се казни за прекршок правното лице ако налага договорни одредби кои се како нечесни наведени во членовите од 54 до 77 и 79 на овој закон. Покрај паричната казна на правното лице ќе му се изрече и мерка на безбедност забрана на вршење на дејноста во траење од една до три години. Одговорното лице во правното лице ќе се казни за прекршок со парична казна од 20.000 до 50.000 денари, и ќе му се изрече мерка на безбедност забрана за вршење на одговорна должност во траење од три месеци до една година.

vi) купување на права за користење на недвижности врз основа на едновременно користење од повеќе корисници (Директива 94/47/ЕЗ)

Директивата 94/47/ЕЗ во целост е имплементирана во одредбите од членовите 108 до 120 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, со кои е регулиран начинот на склучување на ваков вид на договори, содржината на преддоговорот, односно договорот, можноста за упис на ова право на недвижноста во јавните книги и друго.

Согласно членот 138 од Законот за заштита на потрошувачите, со парична казна во износ од 80.000 до 240.000 денари ќе се казни за прекршок правното лице: ако не достави писмено известување во смисла на членот 110 ставовите 1 и 3 на овој закон, ако содржината на преддоговорот, како и договорот не ги содржи одредбите од членот 111 на овој закон, ако не го извести потрошувачот за измените на кој било податок наведен во претходното известување (член 112 став 3 од овој закон),ако при пресметување на надоместокот за јавните услуги не постапи во смисла на членот 118 став 2, ако не им овозможи на сите потрошувачи приклучување и користење на мрежата и услугите под недискриминаторски и однапред познати и договорени услови (член 119 на овој закон), ако не ги одржува стандардите и квалитетот на услугите определени со закон или со друг пропис (член 120 од овој закон). Покрај паричната казна на правното лице ќе му се изрече и мерка на безбедност забрана за

вршење на дејноста во траење од две до четири години. Одговорното лице во правното лице, доколку не се однесува согласно горенаведените одредби, ќе се казни за прекршок со парична казна од 20.000 до 50.000 денари.

vii) договори склучени на далечина (Директива (97/7/E3)

Директивата 97/7/E3 во целост е имплементирана во одредбите од членовите 84 до 104 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01. Во одредбите од овие членови е определен поимот на договори склучени на далечина и средства за далечинска комуникација, на кои договори се однесуваат овие одредби, како и забрани за склучување на одредени договори на овој начин. Исто така регулирано е правото, рокот, начинот и последиците од раскинување на договорот, како и товарот на докажувањето.

viii) компаративно рекламирање (Директива 97/55/E3 со која се менува и изменува Директивата 84/450/EE3)

Директивата 97/55/E3 со која се менува и дополнува Директивата 84/450/EE3 која се однесува на споредбеното рекламирање во целост е имплементирана во одредбите од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, член 24 став 3 во кој е определено што се смета за споредбено рекламирање и во член 29 во кој се определува кога споредбеното рекламирање е дозволено.

ix) истакнување на цени на производите кои им се нудат на потрошувачите (Директива 98/6/E3)

Директивата 98/6/E3 во целост е имплементирана во одредбите од член 8 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, каде што е определено што се смета како продажна цена и што истата треба да содржи, начинот на истакнување на цените и обврска за трговецот да се придржува на истакнатите цени. Исто така и во одредбите од член 10 став 3 е кажано дека во случај кога се завиткува производот со посебна хартија и дополнителни украси, цената на тие производи и услугата за завиткување мора да биде истакната јасно и на видно место .

x) судски налог за заштита на интересите на потрошувачите (Директива 98/27/E3)

Во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, дадено е овластување на државните пазарни инспектори да изречат управни мерки (членови 130 – 135), а со членот 134, покрај изрекувањето на управната мерка за одделни дејствија да изречат и мерка за привремено одземање на производите. Воедно, државните пазарни инспектори се должни при утврдување на неправилности да поднесат и барање за покренување на прекршочна постапка за дејствија определени во казнените одредби во членовите 136 - 139.

Меѓутоа, определувањето на привремените мерки го вршат судовите согласно Законот за извршната постапка („Службен весник на РМ“ бр. 53/97, 59/00 и 64/03), во смисла на одредбите од членовите 263-275. Со овој закон е определена можноста за привремено безбедување на парични и непарични побарувања под услов доверителот да докаже постоење на опасноста дека доколку не се прифати предложената мерка би се осуетила или значително ќе се отежне остварувањето на побарувањето на доверителот.

Со новиот Закон за извршување и обезбедување кој се наоѓа во собраниска постапка (поранешен Закон за извршна постапка), се предвидува суштинско менување на постапката за извршување, со тоа што тоа ќе биде спроведувано надвор од судот.

Во однос на определувањето и спроведувањето на привремените мерки заради обезбедување на парично побарување може да се дозволи секоја мерка со која се постигнува целта на таквото обезбедување, а особено:

- забрана на должникот да располага со подвижни предмети, како и чување на тие предмети;
- забрана на должникот да ги оттуѓи или оптовари своите недвижности или стварни права кои врз недвижноста се запишани во негова корист, со прибелешка на таа забрана во јавна книга или да ги издаде под закуп;
- забрана на должникот да продава акции или удели;
- забрана на должниковиот должник да му исплати на должникот побарување или да му предаде предмети, како и забрана на должникот да прими предмети, да наплати побарување и да располага со нив и
- налог на носителот на платен промет на должникот или на трето лице, по налог на должникот, да не дозволи од должниковите сметки исплата на паричниот износ за кој е дозволена привремена мерка.

Со привремена мерка не се стекнува заложно право. (член 286)

Како услови за дозволување на привремена мерка заради обезбедување на непарично побарување може да се дозволи привремена мерка ако доверителот го сторил веројатно постоењето на побарување и опасност дека инаку остварувањето на побарувањето ќе се осуети или значително отежне.

Привремена мерка може да се дозволи и кога доверителот стори веројатно дека мерката е потребна за да се спречи употребата на сила или настанувањето на недоместлива штета. (член 287)

Одредбите од член 285 ставови 2 и 3 на овој закон се применуваат и во поглед на привремената мерка за обезбедување на непарично побарување.

Заради обезбедување на непарично побарување може да се дозволи секоја мерка со која се постигнува целта на таквото побарување, а особено:

- забрана на отуѓување и оптоварување на подвижни предмети кон кои е насочено побарувањето, како и чување на тие предмети;
- забрана на отуѓување и оптоварување на недвижност кон која е насочено побарувањето, со прибелешка на забраната во јавната книга;
- забрана на должникот да презема дејствија што можат да му нанесат штета на доверителот, како и забрана да се извршат промени на предметите кон кои е насочено побарувањето;
- забрана на должниковиот должник на должникот да му ги предаде предметите кон кои е насочено побарувањето и
- плаќање на надомест на плата на работникот за време на спор за незаконитост на одлуката за престанување на работниот однос, ако е тоа неопходно за негова издршка и издршката на лицата што според законот е должен да ги издржува. (член 288).

xi) некои аспекти на продажба на потрошувачка стока и придружни гаранции (Директива 99/44/ЕЗ)

Директивата 99/44/ЕЕЗ во целост е имплементирана во одделни одредби од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01. Во членот 21 е дадена обврска за трговецот, кој мора на потрошувачот при продажба да му ги предаде и предочи пропишаните документи и документите кои ги изготвил производителот заради полесна и сигурна употреба на производот и тоа: декларација, гаранција, технички упатства, упатства за склопување, упатства за користење, попис на овластените сервиси и слично. Во членот 22 е дадена обврската на производителот да се придржува на обврската од гарантниот лист, потоа што треба да содржи гарантниот лист и дека документите мора да бидат напишани јасно и читливо на македонски јазик и кирилско писмо што не ја исклучува можноста истовремено употреба и на другите јазици и знаци лесно разбирливи за потрошувачот. Со одредбите од членот 45 даде ни се условите за остварување на правата на потрошувачите, како и обврската на трговецот или производителот да ги задоволи барањата на потрошувачот, а одредбите од членот 46 се однесуваат на поднесување на барања за

отстранување на недостатоците на производот откриени во гарантниот рок, односно во рокот до кога може производот да се употребува што го определил производителот. а член 48 е определено дека недостатоците кои се откриени од страна на потрошувачот, трговецот мора да ги отстрани во рок од 20 дена од моментот на поднесувањето на барањето од страна на потрошувачот, или по добивањето на решението од надлежниот инспекциски орган со кое е наредено трговецот да ги отстрани недостатоците во определен рок. За производите за кои се утврдени гарантни рокови, а се бара замена на производот, гарантниот рок за новиот производ почнува да тече од денот кога на потрошувачот му е испорачан производот чии недостаток се отстранува.

xii) продажба на финансиски услуги на потрошувачот од далечина (Директива 2002/65/EЗ со која се менуваат и дополнуваат 90/619/EEЗ, 97/7/EЗ и 98/27/EЗ)

Директивата 2002/65/EЗ со која се менуваат и дополнуваат Директивите 90/619/EEЗ и 98/27/EЗ не е транспонирана во националното законодавство.

Транспонирањето ќе се направи до крајот на 2007 година, а практичната примена на продажбата на финансиските услуги од далечина ќе се одвива сукцесивно, според динамиката за либерализација на капиталните трансфери утврдена со Законот за девизното работење („Службен весник на РМ“ бр. 34/01, 49/01, 103/01, 51/03) и според степенот на либерализацијата на пазарот на одделни финасиски услуги.

xiii) кодекси на однесување кои се однесуваат на заштита на потрошувачите во поглед на договорите склучени на далечина (продажба на далечина) (Препорака од Комисијата 92/295/EEЗ)

Правилата на однесување за заштита на потрошувачите, кои се однесуваат на заштитата на потрошувачите во поглед на договорите склучени на далечина се имплементирани во Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, врз основа на Директивата 97/7/EЗ. Препораката на Комисијата 92/295/EEЗ, не е посебно имплементирана.

xiv) начела за работа на телата кои се одговорни за вонсудско решавање на потрошувачки спорови (Препорака од Комисијата 98/257/EЗ)

Во Република Македонија наспроти искуствата во европските држави и европските стандарди не постои развиен систем на алтернативно решавање на спорови.

За вонсудското решавање на споровите, со користење на институтот медијација, ќе биде изготвен Закон за медијација, со кој треба да бидат регулирани случаите и различните форми на посредување и помирување и на арбитражно решавање на споровите, како и правното дејство на актите и одлуките донесени во таква вонсудска постапка.

По усвојувањето на Законот за медијација ќе се подготви програма за селекција и едукација на медијатори, спроведување на испит за стекнување звање медијатор и подготвување на Етички кодекс за медијаторите.

Овој Закон ќе се донесе во рок од 3 години.

xv) начела за вонсудски тела кои се вклучени во договорното решавање на потрошувачките спорови (Препорака од Комисијата 2001/310/EЗ)

Одговорот на ова прашање е даден во одговорот на претходното прашање.

xvi) пред-договорни информации што ги даваат заемодавачите кои им нудат стамбени заеми на потрошувачите (Препорака од Комисијата 2001/193/EЗ)

Препораката на Комисијата 2001/193/EЗ не е преземена во националното законодавство. Тоа ќе се направи до крајот на 2006 година.

с) Останати области

і) активности поврзани со телевизиско емитување (Директива 89/552/ЕЕЗ изменета и дополнета со Директива 97/36/ЕЗ)

Во Законот за радиодифузна дејност („Службен весник на РМ“ бр. 20/97, 70/03), види 20_Анекс_01, опфатени се правата сврзани со заштитата на интересите на потрошувачите како телевизиски гледачи во повеќе сегменти, а посебно:

- воведување на соодветни стандарди и правила за рекламирањето и спонзорството ;
- правила за заштита на физичкиот, умствениот и моралниот развој на малолетните лица;

Рекламирањето е регулирано со одредбите од член 48 до 57 од Законот. Со овие одредби се утврдуваат принципите за рекламирање, времетраењето на рекламите и телешопингот, начинот на инсертирање на рекламите во програмите, забраната за рекламирање одредени производи (дрога, тутун, алкохол и лекови што се издаваат на лекарски рецепт. Со посебна одредба се регулира дека рекламите не треба да ја заведуваат јавноста и да бидат против интересите на потрошувачите односно корисниците на услугите, заштитата на потрошувачите односно корисниците на услугите. Постои и одредба според која, рекламите што се упатени на децата, или пак децата директно да учествуваат во нив, не смеат да содржат пораки што можат да ги повредат нивните интереси и да и наштетат на детската чувствителност и возраст.

Емитувањето на телешопинг е ограничено само на еден час од дневната програма и се однесува само на комерцијалните радиодифузери. Јавните радиодифузери не можат да вршат такви услуги (член 51 став 3 и 4).

Спонзорството е регулирано со одредбите од член 58 до член 61. Во нив се утврдува дека спонзорот треба да е јасно идентификуван, не смее да влијае врз содржината на програмата, и дека во спонзорираната програма не може да се поттикнува продажбата, купувањето и изнајмувањето на производите на спонзорот. Не е дозволено спонзорирање на вести, информативни програми и програми од политички и религиозен карактер.

Заштитата на малолетниците е регулирана со членот 35 од Законот, во кој се вели дека во програмите не смеат да се прикажуваат непристојни содржини, особено со порнографија и насилство, како и емисии што можат штетно да влијаат врз телесниот, духовниот или моралниот развој на децата и младите. Содржините (филмови и други емисии) што можат да имаат такво влијание можат да се емитуваат само меѓу 24.00 и 06.00 часот.

Со ратификација на Конвенцијата за прекугранична телевизија, од страна на Собранието на Република Македонија, направена е резерва на член 15, став 2 од Конвенцијата, со тоа Република Македонија го задржува правото да го ограничи превземањето на телевизиски програми на своја територија кои содржат реклами за алкохолни пијалоци бидејќи со постојниот Закон за радиодифузна дејност секако рекламирање на алкохолни пијалоци е забрането.

За имплементацијата на Директива 89/552/ЕЕЗ изменета и дополнета со Директива 97/36/ЕЗ, подетално образложение е дадено во одговорот на прашањето В. – Правна рамка, с) - останати области, под 2.

Подетално објаснување на одредбите на Законот за радиодифузна дејност се дадени во Поглавјето 20- Култура и аудиовизуелна политика, во одговорот на прашањето I.Аудиовизуелна политика под 1, (види подетално 20_I__P1).

ii) електронска трговија (Директива 2000/31/ЕЗ)

Во Законот за трговија („Службен весник на РМ“ бр.16/04) предвидена можност е за вршење на трговија на големо и мало и по пат на некое комуникациско средство. Во член 64 став 4 од Законот за облигациони односи („Службен весник на РМ“ бр.18/01, 4/02 и 5/03), дадена е можност договорите да се склучуваат и во писмена форма или по телепринтер, факс, компјутер, или со некое друго средство кое овозможува со сигурност да се утврдат содржината и давателот на изјавата. Во член 84-104 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01, се дава можност за склучување на договори и со користење на едно или повеќе средства за далечинска комуникација (телефон со човечка или без човечка интервенција, радио, видеофон, видотекс, телефакс, телевизија, електронска пошта и слично.

Во Република Македонија, не постои законска регулатива за електронската трговија, и Директивата 2000/31/ЕЗ не е транспонирана во националното законодавство.

iii) лековити производи за употреба од страна на човекот (Директива 2001/83/ЕЗ)

Областа на лековите и медицинските производи за човечка употреба регулирана е со Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала („Службен весник на РМ“ бр. 21/98).

Врз основа на овој закон донесени се следниве подзаконски акти:

- Правилник за условите по однос на просторот, опремата и кадарот што треба да ги исполнуваат правните лица кои вршат промет на големо со лекови, помошни лековити средства и медицински помагала што се употребуваат во хуманата медицина („Службен весник на РМ“ бр. 64/02);
- Правилник за начинот на пропишување и издавање на лекови и медицински помагала на рецепт („Службен весник на РМ“ бр.17/02);
- Правилник за организирање на следењето на начинот на известување и податоците што се доведуваат во врска со утврдените несакани споредни појави при употреба на лек (Службен лист на СФРЈ бр.57/87);
- Правилник за клиничко испитување на лек (Службен лист на СФРЈ бр.2/89);
- Упатство за методите за лабораториско испитување на лекови заради нивно ставање во промет (Службен лист на СФРЈ бр.34/89);
- Наредба за лековите кои подлежат на посебна контрола при ставање во промет (Службен лист на СФРЈ бр.22/88);
- Решение за единствена класификација на лековите (Службен лист на СФРЈ бр.47/85,73/85 и Службен весник на СРМ 54/90);
- Инструкција за водење на постапката за издавање на одобрение за ставање во промет на готов лек („Службен весник на РМ“ бр.49/04);
- Инструкцијата за испитување на биолошка расположивост и биоеквивалентност на лекови. („Службен весник на РМ“ бр. 68/04);

За имплементацијата на Директива 2001/83/ЕЗ, подетално образложение е дадено во одговорот на прашањето В. – Правна рамка, с) - останати области, под 2 (види подетално 23_V_2_P2).

Законодавство, спроведување, планови

2. Ве молиме за секој од горенаведените делови на законски прописи да наведете основни карактеристики на соодветното законодавство, вклучувајќи и механизми за спроведување и планови за реформа. За спроведување на законите, наведете кои прописи се веќе усвоени и приложете индикативна временска рамка за оние кои што треба да се усвојат.

Во одговорот на прашањето под Б,1,и, дадени се дефинициите за безбеден производ, опасен производ, како и обврската за давање на информации од трговците за производот и пуштање во промет на безбедни производи, согласно Директивата 92/59/ЕЕЗ и изменета Директива 2001/95/ЕЕЗ за општа безбедност на производите, а во точката 8 се предвидува донесување на посебен Закон за општа безбедност на производите во текот на 2005 година.

Во постојниот Закон за радиодифузната дејност („Службен весник на РМ“ бр. 20/97, 70/03) голем дел од одредбите од Директивата “Телевизија без граници” се веќе имплементирани. Во тек е изготвување на нов Закон за радиодифузната дејност од страна на Министерството за транспорт и врски во кој оваа Директива 89/552/ЕЕЗ, изменета и дополнета со Директивата 97/36/ЕЗ, ќе се имплементира во целост. Имено, во делот на телевизиските програми се внесуваат низа нови одредби со кои се регулира рекламирањето, спонзорството и телешопингот на телевизијата, заштитата на интересите на потрошувачите односно на корисниците на производите, заштитата на малолетниците од содржини што можат штетно да влијаат врз нивниот развој и др. Покрај постојната забрана за рекламирање на дрога, тутун, производи од тутун, медицински третмани и лекови што се издаваат само на лекарски рецепт, во новиот Закон се воведува и забрана за рекламирање оружје и фирми што продаваат оружје и телефонски услуги со посебна тарифа со еротски содржини (во период од 06:00 до 24:00). Со оглед на тоа што се либерализира рекламирањето алкохолни пијалоци, во новиот Закон се воведуваат посебни правила за рекламирањето алкохол, целосно усогласени со Директивата “Телевизија без граници”. Во поглед на рекламирањето медицински третмани и лекови што не се издаваат со лекарски рецепт, се воведуваат принципи според кои ова рекламирање треба да биде јасно препознатливо, вистинито, да подлежи на проверка и да се грижи за заштитата на поединците од нанесување штета на нивното здравје. Новиот Закон за радиодифузната дејност ќе се донесе во 2005 година.

Во Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала („Службен весник на РМ“ бр. 21/98) се уредуваат условите под кои се врши ставањето во промет, производството и прометот, испитувањето на квалитетот, сигурноста и ефикасноста, како и надзорот над производството, ставањето во промет, прометот и контролата на квалитетот на лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала, како работи од јавен интерес.

Лековите, помошните лековити средства и медицински помагала се ставаат во промет по претходно добиено одобрение за ставање во промет издадено од надлежен орган на управата кој одобрението го издава на предлог на Комисијата за лекови, Комисијата за помошни лековити средства, односно Комисијата за медицински помагала. Членовите на овие комисии ги назначува министерот за здравство, односно министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство од редот на истакнатите медицински, стоматолошки, фармацевтски, ветеринарни и други стручни и научни лица.

Во овој закон се предвидени условите и начинот на издавањето на одобрението за производство на лекови и нивно пуштање во промет.

Со Законот се забранува ставањето во промет на лек, помошно лековито средство или медицинско помагало што претставуваат опасност за луѓето, животните и околината. Воедно, забрането е ставањето на лек или медицинско помагало што содржи или претставува генетски модифициран организам како што се живите вакцини, вирусите, модифицираните телесни

клетки за употреба во терапија на генетски заболувања, носачите на гени и други вакви производи, без истите претходно да бидат соодветно проверени во фазите на испитување и развој врз екосистемите врз кои имаат штетно дејство.

Исто така, со Законот се предвидени условите кога може да се укине одобрението за ставање во промет на лек, помошно лековито средство или медицинско помагало и пред истекот на рокот на важењето на одобрението.

Во овој дел, покрај барањето за ставање во промет, се регулира и постапката за издавање на одобрение за ставање во промет, одобрението за ставање во промет, носител на одобрението за ставање во промет, пакувањето и означувањето, испитувањето на квалитетот, сигурност и ефикасност, клиничкото испитување, одобрение за ставање во промет на прва произведена серија, серија на лек што подлежи на посебна контрола и на секоја серија увезен лек, помошното лековито средство, односно медицинско помагало, следење на сигурност и ефикасност после ставање во промет и информирањето и рекламирањето на лековите и начинот на издавањето на лековите.

Во посебна глава разработени се условите за производство, како и прометот на големо, прометот на мало, начинот на формирањето на цени, надзорот и казнените мерки.

Во посебни поглавија од Закон за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала се разработени условите по однос на простор, опрема и кадар и добивањето на дозвола за дејност- производство, промет на големо (дистрибуција) и промет на мало (аптеки) во согласност со начелата на Добрата производна пракса, Добрата лабораториска пракса, Добрата дистрибуциона пракса и Добрата аптекарска пракса.

Формирањето на цени е исто опфатено во посебна Глава и начинот на формирање на цените на лековите се однесува на Листата на есенцијални лекови.

Идни планови:

- Се планираат измени на Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала имајќи ја во предвид Директивата 2001/83, во текот на 2005 година);
- се планираат измени на член 87-99 од Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала имајќи ги во предвид Директивите: 1991/356; 2003/95; 78/25; 81/464 и Регулативата 803/2003;
- се планираат измени на член 77-79 од Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала имајќи ја во предвид Регулативата 95/540;
- се планираат измени на член 115 - 117 Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала имајќи ја во предвид Директивата 89/105;
- се планира донесување на подзаконски акти за човечката крв и плазма како сировини за производство на лекови имајќи ја во предвид Директивата 2002/98;
- Се планира донесување на подзаконски акти или измени на членовите од Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала кои се однесува на медицинските помагала имајќи ја во предвид Директивата 1998/79;

Сите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала, ќе се донесат во рок од 1 година од влегувањето во сила на измените на овој Закон.

Во постапка е донесување на Правилник за податоците што треба да ги содржи упатството за употреба на лековите (внатрешно упатство) согласно Директивата 2001/83.

Во делот В- Правна рамка, под b), во точките iii, xii, xiv, xv, xvi, дадени се роковите за усогласување со директивите и препораките на Комисијата (види подетално 23_B_1_b_P3, 23_B_1_b_P12, 23_B_1_b_P14, 23_B_1_b_P15, 23_B_b_P16).

3. Наведете кои институции се надлежни за изработка на нацрт законите и како се донесуваат законите (дали низ парламентарна процедура или преку министерски правни акти и уредби).

Начинот и постапката на донесувањето на законите е регулирано со Уставот на Република Македонија, а работата на Собранието на Република Македонија во овој домен е регулирана во Деловникот за работа на Собранието на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 60/02).

Со Уставот на Република Македонија, меѓу другото е предвидено дека: "Овластени предлагачи за донесување на закон се пратениците во Собранието на Република Македонија, Владата на Република Македонија и најмалку 10.000 избирачи, а иницијатива за донесување на закон до овластените предлагачи може да даде секој граѓанин, група граѓани, институции и здруженија".

Согласно член 106 од Деловникот за работа на Владата на Република Македонија Владата на Република Македонија, доколку се јавува како овластен предлагач, предлогот за донесување на закон, нацрт, односно предлог на закон и други прописи што ги донесува Собранието на Република Македонија ги поднесува до Собранието на Република Македонија во форма и според постапка утврдена со Деловникот на Собранието на Република Македонија.

Законите во Република Македонија по правило се донесуваат во две фази, и тоа: Предлог за донесување на закон и Предлог закон, меѓутоа Собранието може да направи исклучок и да предложи и Нацрт закон. Покрај редовната постапка постои и скратена и итна постапка за донесување на закони, кои се предвидени во Деловникот за работа на Собранието на РМ.

Собранието на Република Македонија, при разгледувањето на Предлогот за донесување на закон може да одлучи предлагачот наместо Нацрт на закон, да му достави Предлог закон.

Предлагачот на законот, согласно Деловникот за работа на Собранието на РМ, може да му предложи на Собранието Предлог за донесување на закон со Предлог закон, ако не е во прашање сложен и обемен закон

Исто така, според Деловникот за работа на Собранието на РМ, дадена е можност законите да се донесуваат по итна постапка.

Во начело, сите закони се разгледуваат од соодветните комисији на Собранието на РМ и Законодавно-правната комисија на Собранието на РМ.

При разгледувањето на одделни Нацрт закони што се од поширок интерес, Собранието на може да одлучи да се спроведе јавна дискусија по тој Нацрт закон. Нацрт законот што се става на јавна дискусија се објавува во дневниот печат што ќе го определи Собранието, со повик за доставување на мислења и предлози во определен рок, врз основа на кои Предлагачот на законот поднесува Предлог на закон.

Собранието на Република Македонија, законите ги донесува со мнозинство гласови од присутните пратеници, а најмалку со една третина од вкупниот број на пратеници, ако со Уставот не е предвидено посебно мнозинство.

За закони кои директно ги засегаат културата, употребата на јазиците, образованието, личните документи и употребата на симболите, Собранието одлучува со мнозинство гласови од присутните пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од присутните пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.

Постапката за изменување и дополнување на законите се врши со поднесување на амандмани во постапка предвидена со Деловникот на Собранието на РМ.

Законите што ќе ги предложи Владата на Република Македонија или овластените предлагачи ги донесува Собранието на Република Македонија.

Кога Собранието на Република Македонија ќе побара од Владата на Република Македонија мислење за предлог за донесување закон, односно предлог на закон и други прописи што не ги предложила Владата, Владата утврдува мислење пред неговото разгледување во Собранието на Република Македонија. Своео мислење Владата го доставува во рок од 15 дена од денот

на приемот на предлогот, а по исклучок може да овласти претставник да го изнесе мислењето на Владата на седницата на Собранието.

Сите закони во Република Македонија ги донесува Собранието на Република Македонија, низ парламентарна процедура.

С. ПОСЕБНИ ПРАШАЊА ЗА БЕЗБЕДНОСТ НА ПРОИЗВОДИТЕ И НАДЗОР НАД ПАЗАРОТ

1. Ве молиме направете осврт на важните аспекти на инфраструктурата за општата безбедност на производите како што е опишано во понатамошниот текст, повикувајќи се на националниот систем за надзор над пазарот:

- a) институции одговорни за надзор на пазарот и спроведување на законите со утврдени одговорности и доволно овластувања и средства за следење на соодветноста на производите со директивата и за постапување по жалби;**
- b) брз и делотворен правен систем за превземање мерки во случај на повреда на законот и соодветните жалбени средства во поглед на преземените мерки;**
- c) систематски пристап (програми за надзор, следење на научните и техничките познавања, оценување и преиспитување на делотворноста на активностите) со цел да се обезбеди ефективен надзор над пазарот;**
- d) царинска контрола за проверка на соодветноста на производите кои се увезуваат од трети земји;**
- e) систем на соработка меѓу телата кои се надлежни за надзор над пазарот а имаат одговорност и околу спроведувањето на законот за разни видови потрошувачки производи како и соработка со царината (Регулатива 339/93);**
- f) утврдена методологија за проценка на ризикот и пристапот до техничката експертиза, како и на надлежни и независни установи за тестирање заради контрола на сообразноста на производите;**
- g) пристап до информации за опасности кои производот може да ги предизвика врз јавноста, почитувајќи ја службената тајна и неопходните ограничувања во врска со надзорните и истражни активности;**
- h) систем за соработка и информирање на производителите и дистрибутерите и здруженијата на потрошувачи во поглед на давање и примање информации и размена на искуства;**
- i) систем за брзо информирање на потрошувачите и деловниот сектор преку медиумите;**
- j) систем за обезбедување на административна соработка со други земји;**
- k) соработка со националната институција за стандардизација во однос на употребата на стандардите според директивата а со цел да се обезбеди соработка меѓу сите засегнати страни (вклучувајќи ги и потрошувачите) во подготвувањето на стандардите што се однесуваат на потрошувачките производи;**
- l) систем за собирање податоци за повреди предизвикани од производот (каква што е програмата EU EHASS);**
- m) број на реализирани контроли и резултати, причини за контрола (лична иницијатива, жалба), тип на производи кои се контролирани, географска област опфатена со контролата, начин на вршење на контролата (визуелно испитување/ тестирање).**

a)

Надзорот на пазарот и спроведување на законите од областа на општата безбедност на производите го вршат Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Државниот инспекторат за земјоделство, Државниот инспекторат за животна средина, Управата за ветеринарство - Државната ветеринарна инспекција, како и Државниот пазарен инспекторат во согласност со прописите со кои е регулирана нивната надлежност , на начин како што тоа е

опишано во одговорот на прашањето под А.- Општи прашања, под 3. b) и c), (види подетално 23_A___3).

b)

При вршењето на надзорот доколку надлежните инспекциски органи утврдат дека законот не е применет или е неправилно применет од страна на правните и физичките лица, должни се да донесат решение со кое ќе се изрече управна мерка предвидена со закон. Со решението инспекциските служби имаат овластување да наредат отстранување на утврдените недостатоци доколку не се исполнети условите за вршењето на прометот, забрана на пуштање во промет на одделни производи поради изминат рок или несоодветен квалитет, уништување на неисправни преизводи, ставање вон промет земјоделски производи кои предизвикуваат штетни последици по здравјето на луѓето, растенија и добиток, забрана на невистинито рекламирање, наредба да се замени купениот производ или врати паричниот износ за купениот производ и друго.

Против решението на надлежниот инспектор незадоволната странка има право на жалба што се изјавува во рокот што е определен во обжаленото решение врз основа на закон.

Жалбите изјавени против решението на надлежните инспекциски органи не го одлагаат извршувањето на решението.

Покрај донесеното решение инспекторот е должен да поднесе барање за поведување на прекршочна постапка, односно пријава за покренување постапка заради сторено кривично дело, пред надлежниот суд.

c)

Државните инспекциски органи надзорот го вршат врз основа на однапред донесени програми (годишни програми, шестомесечни и тромесечни планови).

Со Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02), како и соодветните закони што се однесуваат на работата на државните инспекциски органи е обезбедено истите да се едуцираат преку различни инструктивни надзори, учество во научни и едукативни семинари и состаноци за запознавање со нивната работа.

d)

Со одредбите од Законот за трговија („Службен весник на РМ“ бр. 16/04) е предвидено дека стоките за кои со закон се определени посебни услови за вршење трговија во земјата можат да се увезат само доколку увозникот пред надлежните испостави на царинската управа приложи доказ за исполнување на посебните услови, издаден од надлежен орган утврден со закон. Царинските органи по правило не вршат контрола за да се провери соодветноста на производите кои се увезуваат од трети земји.

Доказите за соодветноста на производите и потребните контроли на производите кои се увезуваат од трети земји се вршат од страна на надлежните нецарински органи (Државниот пазарен инспекторат, Државен санитарен и здравствен инспекторат, Државен инспекторат за заемјоделство, Управа за ветеринарство - Државна ветеринарна инспекција, Државен инспекторат за животна средина и др.). Обезбедувањето на доказите и потребните контроли од страна на надлежните нецарински органи се вршат додека стоката се наоѓа под царински надзор, а пред да се пушти во царинска постапка од страна на царинските органи.

По добивањето на потребните докази истите се приложуваат и се задржуваат во царинската декларација по што стоката може да се пушти во соодветната царинска постапка. Доколку за увозната стока не се поседува потребниот доказ царинскиот орган не ја прифаќа царинската декларација и не дозволува да се изврши царинење на стоките.

e)

Со член 53 од Законот за организација и работа на органите на државната управа пропишана е обврска на органите на државна управа што вршат инспекциски работи, во вршењето на

инспекциските работи од заеднички интерес да соработуваат меѓусебно, како и со други органи на државна управа.

Доколку во текот на инспекцискиот надзор се утврди некоја неправилност, инспекциските органи задолжително го известуваат соодветниот орган, односно инспекциската служба за да во рамките на своите овластувања преземе соодветни мерки.

Соработката со царината се состои во тоа што ниеден производ што подлежи на царинска контрола, при увозот не може да се оцарини и пушти во промет во Република Македонија додека од: Државниот пазарен инспекторат, Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Државниот инспекторат за земјоделство, Државниот инспекторат за животна средина и Управата за ветеринарство - Државната ветеринарна инспекција не се обезбеди доказ за тоа дека увезените производи се во согласност со пропишаните законски услови.

Вообичаена е тековна соработка на оперативно ниво помеѓу надлежните инспекциски органи на нецаринските тела и службениците на царинските органи за спроведување на потребните дејствија и контроли пред да се започне со увозното царинење или откако истото е започнато.

Доказите дека стоката е во согласност со пропишаните законски услови кои ги издаваат различните нецарински тела се доставуваат во царинската декларација преку царинскиот декларант во писмена форма и по потреба се предмет на контрола од царинските органи.

Во Република Македонија изработена е Национална Стратегија за Интегрирано Гранично Управување, а во тек е донесување на Закон за соработка во интегрирано гранично управување, подржан од Европската агенција за реконструкција, во кој ќе се пропише начинот на меѓусебната соработка во граничното управување. Се предвидува да се склучат договори помеѓу управните органи вклучени во граничното управување во кој ќе се дефинираат компетенциите на страните, работните постапки, модалитетот на меѓусебната помош, размената на информации и податоци, пристап до централната база на податоци, јавното информирање, заедничка обука и друга активност која е од корист за подобро вршење на службите.

Истото ќе се однесува на увозот и извозот на стоки, а со цел заштита на потрошувачот од небезбедни стоки.

f)

Со законските прописи дадена е можност за проверка на производите во акредитирани установи за сертификација и тестирање на производите. Методологијата на работата (земањето на примероци, постапката со примероците, известувањето на сопствениците на стоката, известувањето на заинтересираните странки и сл.) е определено со посебни закони и подзаконски акти.

За поодделни групи на производи, согласно Законот за пропишување на техничките барања за производите и оцена на сообразноста (Службен весник на Република Македонија бр. 55/02) може да се врши испитување врз основа на прописите што се уште се во сила.

На пример, со Законот за техничката инспекција („Службен весник на РМ“ бр.48/99), Државниот инспектор за парни котли и постројки под притисок, меѓу другото врши контрола на техничката документација и техничката исправност при увозот на подвижните садови под притисок. По увозот на садовите под притисок - за течен нафтен гас, што се вградуваат во моторните возила Државниот инспектор врши контрола на садовите со метода што го утврдува степенот на издржливоста на притисокот во бари. Потоа одделни делови од распрснатиот сад ги дава на испитување во овластени лаборатории за испитување на квалитетот на материјалот. Испитувањето на квалитетот на материјалот се врши според документација од производителот и за секој сад се издава уверение за исправност.

g)

Со Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01, е определено дека како опасни производи се сметаат производите кои имаат форма, мирис, боја, изглед, пакување, етикета, волумен или големина и кои како такви можно

е на потрошувачите, особено на децата да бидат заменети и како прехранбени производи и да се ставаат во уста, да се цицаат или голтнат и може да бидат опасни и да предизвикуваат задушување, труење, перфорирање или опструкција на дигестивниот тракт и слично.

Воедно, со овој закон е определена обврската на производителите, трговците и дистрибутерите да ги информираат потрошувачите за опасните својства на пооделни производи. Исто така со законот е определено дека производителот, односно дистрибутерот во случаи кога ќе осознаат дека се пуштени во промет опасни производи се должни веднаш да преземат мерки за повлекување на истите од прометот.

Надлежните инспекциски органи во делокругот на своите активности треба да утврдат кои производи се опасни и да преземат иницијативи за утврдувањето на нивниот квалитет и опасноста што тие ја имаат за потрошувачите и на тој начин да преземат мерки и соработуваат со производителите и потрошувачите за отстранувањето на опасностите што одделни производи можат да ги предизвикаат.

Во процедура е донесување на Закон за слободен пристап до информациите, кој се наоѓа во собраниска процедура, со кој ќе се определат видовите на информациите за кои граѓаните не можат да бидат информирани, а исто така се предвидува обврска за органите на државната управа да го определат видот и степенот на информациите за кои граѓаните можат да бидат информирани.

h)

Согласно член 128 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), здруженијата на потрошувачи имаат право да го известат надлежниот инспекциски орган кога ќе дознаат за производи и услуги со недостаток или опасни производи и услуги. Исто така здруженијата имаат право да им даваат информации на потрошувачите за нивните права и за појавите на пазарот.

Согласно Законот за државната пазарна инспекција („Службен весник на РМ“ бр. 35/97, 23/99, 7/02 и 20/02), инспекторот е должен да ги земе во постапка пријавите од потрошувачите и нивните здруженија кои се однесуваат на повреди на прописите, а се во надлежност на пазарната инспекција. Инспекторот е должен да ги извести подносителите на пријавите за утврдената состојба и преземените мерки.

Организацијата на потрошувачите на Македонија активно соработува со сите инспекциски органи кои имаат надлежности во доменот на заштитата на потрошувачите. Жалбите од потрошувачите упатени до Советодавните бироа на Организацијата на потрошувачите на Македонија се проследуваат секојдневно до надлежните инспекциски органи, кои од своја страна по преземените мерки согласно законските прописи за истото писмено ја информираат Организацијата.

Соработката со Организацијата на потрошувачите на Македонија е посебно значајна на полето на превентивната заштита преку информативните системи - инфотеки за правата на потрошувачите, давање информации на потрошувачите за нивните права и обврски, како и информации за одредени состојби на пазарот.

Меѓусебна соработка се остварува и на полето на размена на искуства преку одржување на заеднички состаноци и едукативни семинари.

i)

Надлежните владини институции и инспекциски органи се овластени да ги известуваат потрошувачите за опасноста и ризиците кои ги носат одделни производи, преку медиумите, со одржување на прес-конференции и преку други начини на информирање.

Организацијата на потрошувачите на Македонија соработува и контактира со сите печатени и електронски медиуми во Република Македонија, при што се залага за поголема транспарентност во својата работа.

j)

Административна соработка со другите земји во областа на заштитата на потрошувачите и безбедноста на пазарот е регулирана со билатерални и мултилатерални меѓународни

договори и спогодби. Во начело административната соработка со другите земји се врши преку Министерството за надворешни работи.

к)

Според постојниот Закон за стандардизација („Службен весник на РМ“ бр.54/02) примената на стандардите нема задолжителен карактер туку нивната примена е доброволна. Меѓутоа, за изготвувањето на стандардите на барање на заинтересираните странки потребно е да се формира посебен технички комитет од заинтересираните странки, соглас но Статутот на Институтот за стандардизација на Република Македонија, во кој може да бидат вклучени и потрошувачите во зависност од нивниот интерес или во зависност од тоа колку стандардот ќе се однесува на стандардот на производот што е од интерес на потрошувачите. Институтот за стандардизација соработува и со меѓународни организации за стандардизација и тоа: CEN (European Committee for Standardization) – Европски Комитет за стандардизација, CENELEC (European Committee for Electrotechnical Standardization) - Европски Комитет за стандардизација од областа на Електротехниката, IEC (International Electrotechnical Commission) - Меѓународна електротехничка комисија и ISO (International Organization for Standardization) - Меѓународна организација за стандардизација.

л)

Во Република Македонија во овој момент нема развиен систем за прибирање на податоци за повреди кои се предизвикани од производот (каква што е програмата ЕУ ЕХЛАСС).

м)

Државниот санитарен и здравствен инспекторат врши редовен надзор по службена должност во сите региони на Република Македонија (Државниот санитарен и здравствен инспекторат има 17 подрачни одделенија и 1 одделение за граничен надзор кое ги опфаќа граничните премини во државата). Надзорите се вршат и кога постои сомневање или по пријава и тужба на граѓаните. Надзорот се врши и по барање на производител и трговец во случај да бара самостојно поништување на храна заради хаварија или изминат рок на употреба, во кој случај не се превземаат управни мерки на санкции.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат во 2003 година на ниво на цела држава има извршено 25.729 контроли, од кои 6.127 контроли во туристичко-угостителски објекти, 8.501 контрола во објекти за промет со храна на мало, 2.840 контроли во објекти наменети за занаетчиско производство на храна, 687 контроли во објекти за промет на храна на големо, 896 контроли во објекти за индустриско производство на храна, 1.014 контроли во социјално-образовни установи и детски одморалишта, 71 контрола во јавно здравствени установи, 2.118 контроли во приватни здравствени установи, 277 контроли на градски водоснабдителни објекти, 523 контроли на локални водоснабдителни системи, 26 контроли на објекти што испуштаат штетни материи во воздухот, 811 контроли на објекти за давање на хигиенски услуги, 152 контроли на објекти за комунални услуги и 1.004 контроли во останати објекти неспоменати погоре.

Во врска со извршените инспекциски надзори во истиот период донесени 8.817 решенија во управна постапка заради отстранување на констатирани недостатоци и решенија за временна забрана за употреба на објекти.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат - Одделение за граничен надзор во текот на 2003 година има извршено здравствен надзор на стоки од увоз на царинските терминали на вкупно 21.020 барања поднесени од страна на увозниците. Издадени се 5 решенија за забранет увоз на стоки после извршениот органолептички преглед. За лабораториско испитување земени се 24.620 мостри од кои поради микроболошка неисправност издадени се 3 решенија, а поради хемиска неисправност на истите производи издадени се 28 решенија. Поради неможност на враќање на стоките на земјата извозник 14 решенија се издадени за поништување на стоките.

Мострите се земаат исклучиво од страна на државните санитарни и здравствени инспектори, а техничка поддршка која опфаќа хигиенско узорковање и транспорт се остварува со помош на екипа од регионалните заводи. Испитувањата на земените мостри се врши во овластени

лаборатории, тоа се вкупно 10 регионални заводи за здравствена заштита, ЈЗУ Републички завод за здравствена заштита и Факултетот за ветеринарна медицина. Во зависност од резултатите произлегува натамошниот тек на контролата, односно постапката и преземените управни мерки. Неисправните производи можат да се поништат со решение на една од депониите, да се пренаменат или да се преработат. Во одредени случаи државните санитарни и здравствени инспектори можат на лице место да поништат органолептички изменета храна, односно кога постои непосредна опасност по здравјето на луѓето.

Биро за лекови- Одделението за инспекциски надзор во текот на 2003 година има извршено 96 увиди во приватни здравствени установи - аптеки.

Од областа на прометот на мало со лекови, помошни лековити средства и медицинските помагала (аптеки), согласно Законот за лекови, помошни лековити средства и медицинските помагала („Службен весник на РМ“ бр. 21/98), е инспектирано:

- Одобрението за вршење дејност, проверка на просторот и опремата
- Проверка на документацијата за вработените, вклучувајќи ги и санитарните книшки
- Проверка на исправноста на лековите, евиденција на издадените лекови на рецепт, ажурност во водењето на книгата за наркотика

По однос на овие одредби од Законот за лековите, помошните лековити средства и медицински помагала, моменталната состојба е констатирана во записник, а од управните мерки, изречни се 12 решенија за затварање на аптеки, прекршочни постапки нема.

Извршени се 57 инспекциски надзори над правните лица кои се занимаваат со промет на големо со лекови, помошни лековити средства и медицински помагала за нивно усогласување со новиот Правилник за условите по однос на просторот опремата и кадарот што треба да ги исполнуваат правните лица кои вршат промет на големо со лекови, помошни лековити средства и медицински помагала („Службен весник на РМ“ бр. 06/02).

Сите инспектирани велледрогерии беа усогласени со правилникот.

Во тековната 2003 година од страна на инспекциските служби инспектирани се производителите на лекови, помошни лековити средства и медицински помагала во Република Македонија.

Во записник се констатирани недостатоци и неправилности по однос на просторот, опремата и кадарот. Во тек е усогласување на производните погони (капацитети) за лекови, и прилагодување кон стандардите за Добрата производна пракса и Добрата лабораториска пракса пропишани со Законот за лековите, помошните лековите средства и медицински помагала.

Државниот пазарен инспекторат врши контрола на прехранбени и непрехранбени производи на домашниот пазар како и контрола на земјоделско прехранбените производи и од увоз.

Во текот на 2003 година на домашниот пазар извршени се вкупно 25.917 контроли. За утврдени недостатоци донесени се 4101 решенија во управна постапка, 9.266 барања за поведување на прекршочна постапка, изречени се мандатни казни во износ од 909.000 ден. Поднесени се исто така 942 преставки и пријави од граѓани.

Контролата на квалитетот на земјоделско прехранбените производи од увоз се врши на повеќе царински терминали. Во 2003г. поднесени се 17.592 барања.

Контролата на производите се врши со органолептички преглед како и со земање на мостри кои се доставуваат до овластени институции заради хемиска анализа. Со органолептички преглед издадени се уверенија за 5974 барања, врз основа на земени мостри и извршени анализи издадени се уверенија за 11.606 барања, а донесени се и 39 решенија со кои е одбиено барањето за издавање на уверение за квалитет.

Државниот пазарен инспекторат преку своите организациони единици-одделенија врши надзор на подрачјето на цела територија на Република Македонија.

Инспекторот може да зема мостри и ги дава на анализа во стручни институции овластени за контрола на квалитетот. Од резултатите зависи и натамошната постапка и мерките. Во одредени случаеви за одредени производи инспекторот е овластен со Закон да врши контрола органолептички.

Државната ветеринарна инспекција во текот на 2003 година на граничните премини изврши вкупно 13.360 прегледи по службена должност на пратки од животинско потекло од кои: при увоз 7.964, извоз 1.023 и транзит 4.373. При извршените контроли и прегледи во процесот на производството и прометот како хигиенско неисправни производи заплени се месо 54.091 кг во внатрешниот промет, 2513 кг. од увоз и 25.541 кг. при извоз; производи од месо 24.814 кг. во внатрешниот промет, производи од млеко 17.655 кг. во внатрешниот промет; риби и производи од риби 2.785 кг. во внатрешниот промет.

Исто така, извршени се бројни прегледи во прометот со останати производи, сировини и отпадоци од животинско потекло и добиточна храна како што се (кожа, волна, црева и др. лој, рибно брашно и др.).

Ветеринарно санитарниот преглед се врши системски по однапред изготвени годишни програми, на лична иницијатива секојдневно и на примени поплаки и пријави во процесот на производството и во надворешниот и внатрешниот промет со пратки од животинско потекло. Прегледот се состои од повеќе постапки како што се преглед на пропратната документација, на идентитетот на пратката, на објектите за производство, опремата за производство и складирање, на превозните средства, органолептички преглед на самиот производ и со земање на мостри за испитување во овластена лабораторија на здравствената исправност и штетни остатоци. Контролите и прегледите се извршени на целата територија на државата во внатрешниот промет и на надворешните граници при надворешниот промет.

Државните инспектори за земјоделство збирно искажано за 2003 година, во Република Македонија имаат извршено 4007 контроли, составено 3698 записника и донесено 535 решенија за отстранување на недостатоците на производите и запирање на производството, а на граничните премини направени се 18.087 прегледи на производи од растително потекло од увоз и 26.475 прегледи на производи за извоз.

Преземените контроли се по службена должност и по пријави од страна на потрошувачи

Државниот инспекторат за земјоделство со преземените контроли по службена должност и по пријави од страна на потрошувачи, извршил преглед на 8.037 тони разни семиња од кои со решение се отстранети од промет и привремено одземени во количина од 77.480 кгр. разни семиња. Прегледани се 1.365.467 броја саден материјал (овошен и лозов) при што привремено се одземени и отстранети од промет 67.707 броја, а дел од нив и уништен. Прегледани се 8.146 тони вештачки ѓубрива и отстранети се од промет 1.039 тон. Прегледани се 2.509 тони добиточна храна, а со решение на инспекторите, се отстранети од промет 112 тони.

За точно утврдување на квалитетот на одземените семиња, вештачко ѓубре, добиточна храна и вино, инспекторите земале вкупно 184 мостри кои се дадени на лабораториски испитувања. Резултатите покажале дека 6 мостри биле неисправни.

Работните задачи, земјоделската инспекција, ги вршеше преку надзор и контроли во 2.868 претпријатија, 123 здруженија, 959 физички лица.

Државниот инспекторат за животна средина, во периодот 2002-2004 година до судот достави 66 барања за поведување на прекршочни постапки и 2 кривични пријави. Досега решени се 23 барања за прекршочни постапки, одбиени се 4 барања заради застареност на предметот, а останатите се во судска процедура.

2. Посочете го нивото на активности на полето на надзор над пазарот преку обезбедување на достапните статистички податоци кои се однесуваат на некои од следниве примери:

- a) број на примени жалби, од кого и какви активности се превземени по нив;
- b) број на случаи и какви мерки се преземени од телата надлежни за надзор над пазарот;

- с) број на случаи и какви мерки се преземени од надлежните царински тела;
- д) број на случаи и какви случаи во врска со безбедноста на производите постапувале судовите, просечно време за донесување одлука и просечно време за спроведување на судските пресуди;
- е) колку и какви мерки на навремено предупредување се пријавени во и од централната служба и документација за одговорот на тие пријави;
- ф) активности (состаноци, известувања итн) превземен за да се обезбеди координација меѓу телата и взаемно делување на стопанските субјекти во економското работење и организацијата на потрошувачит е;
- г) активности за информирање на јавноста;
- х) стандардни постапки и состаноци меѓу телата кои се надлежни за безбедноста на производите и царини за обезбедување на координација на царинската контрола;
- и) детали за системите за обезбедување на систематски пристап кон надзорните активности;
- ј) статистички податоци за повреди во врска со производи;
- к) востановени системи за обезбедување на учество на потрошувачите во релевантните активности за стандардизација;
- л) статистички податоци за продажбата на потрошувачки производи, потеклото на производите итн.

а)

б)

Државниот пазарен инспекторат во 2003 година има примено 942 претставки од граѓани кои се однесуваат на заштита на нивните права како потрошувачи. Претставките главно се поднесени од физички лица. По претставките на граѓаните државните пазарни инспектори приоритетно постапуваа, при што правилно ја утврдуваа фактичката состојба и превземаа управни мерки пропишани со закон. Благодарение на постапувањето на инспекторите на Државниот пазарен инспекторат, сите оправдани претставки на потрошувачите се позитивно решени. Извршени се 942 инспекциски надзори, донесени се 872 решенија како управни мерки со кои на трговецот му е наредено да постапи во согласност со закон и удоволени се барањата на потрошувачот.

Од областа на заштита на потрошувачите во 2003 година извршени се по претставки на потрошувачите и по службена должност вкупно 25.917 инспекциски надзори, по кои се поднесени 9.266 барања за покренување на прекршочна постапка, поднесени се 6 кривични пријави, донесени се 4.101 решение во управна постапка и привремено се одземени производи во вредност од 13.333.675 денари и предадени на судот, ставени производи вон промет во износ од 5.372.762 денари поради изминат рок или несоодветен квалитет на производите.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат постапува неодложно по секоја писмена или усна пријава поднесена од физички и правни лица како и од здружение на потрошувачи по однос на здравствената исправност на производите. Пријавите генерално се однесуваат на храната.

Поради небезбедност на производите од увоз и непостапување по издадените решенија од државните санитарни и здравствени инспектори, во 2003 година поднесени се 12 барања за поведување на прекршочна постапка до надлежниот суд. За производи од домашно производство, поради не постапување по решение на инспекторот, поднесени се 128 барања за поведување на прекршочна постапка.

Заради груби кршења на санитарно хигиенските норми донесени се 504 решенија за забрана за употреба на објекти до отстранување на недостатоците.

Државниот инспекторат за земјоделство во 2003 поднесе 782 барања за поведување на прекршочна постапка, од кои 88 барања за извршени прекршоци од страна на правни лица, а другите 694 или 88,75% од страна на физички лица.

Од поднесените 782 барања за поведување на прекршочна постапка, решени се 90 барања, или 11,50%, а казнети се 63 прекршители.

Во 2003 година од поднесените барања во 2002 и 2003 година, решени се 339 барања, а прекршителите казнети се во вкупен износ од 1.070.620 денари.

Управата за ветеринарство, во текот на 2003 година на *граничните премини*, согласно Законот за ветеринарно здравство (Службен весник на Република Македонија бр.28/98) има извршени вкупно 13360 контроли на пратки од животинско потекло, од кои при увоз 7964, при извоз 1023 и при провоз 4373 контроли.

Во 2003 година изготвени се 1543 записници за *спречување и сузбивање на заразни болести*, донесени се 506 решенија за превземање на мерки со цел отстранување на недостатоци. При тоа изречени се 2 мандатни казни, а се поднесени 157 прекршочни пријави од кои е решена само една, а казнети се 2 правни и 39 физички лица.

При контролата на животни (без уверение) и други производи изготвени се 77 записници, донесени се 33 решенија и изречени се 2 мандатни казни. Од вкупно 35 поднесени прекршочни пријави решени се 22.

Во рамките на контролата врз преработките на производи од животинско потекло Државниот ветеринарен инспекторат има изготвено 416 записници врз основа на кои се донесени 46 решенија, а поднесена е една прекршочна пријава која не е решена.

Контролирајќи го складирањето и прометот на производите од животинско потекло изготвени се 835 записници, донесени се 357 решенија. Од 19 поднесени прекршочни пријави решени се 3, а казнети се 2 физички и 1 правно лице.

Државниот ветеринарен инспекторат изготви 2 записника и донесе 1 решение при контролата на складирањето и прометот на отпадоци од животинско потекло. Исто така има поднесено 2 прекршочни пријави од кои е решена 1, а казнети се 2 правни лица.

Државниот ветеринарен инспекторат вршејќи контрола на производи и лекови согласно Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала (Службен весник на Република Македонија бр.21/98), има извршено 8 контроли и донесено 1 решение.

Вкуниот број на донесени решенија е 944, а се поднесени 214 прекршочни пријави.

Исто така потрошувачите доставуваат поплаки и до Организацијата на потрошувачите на Македонија.

Во текот на 2003 година Организацијата на потрошувачите на Македонија има примено 3521 поплаки од потрошувачи. Од нив 652 се лични поплаки, 2144 се телефонски, 387 се писмени поплаки и 338 се поплаки добиени при организирани групни советувања.

Од пристигнатите поплаки може да се заклучи дека најголем број на јавувања или 1690 се однесуваат на проблемите што граѓаните ги имаат со непризнавање на гаранцијата и гарантниот лист, непреведени упатства за употреба на македонски јазик, некавалитетните производи, некавалитетните занаетчиски услуги, проблемите со туристички агенции, неистакнување на цена, неиздавање сметка и сл. Понатаму, 226 се жалби се однесуваат на правата на пациентите, 53 се од доменот на осигурувањето и финансиските услуги, 416 се однесуваат на домувањето, 483 се поплаки на услугите на јавните претпријатија и тоа најчесто на АД Македонски телекомуникации и ЕСМ, кои сеуште имаат монополска положба на пазарот. На полето на исхраната и прехранбените производи поднесени се 608 поплаки кои најчесто се однесувале на продажба на прехранбени производи со поминат рок, несоодветно декларирање и етикетање на производите, некавалитетни производи, несоодветно чување, фалсификувана амбалжа, 33 поплаки кои се однесувале на екологија и 12 поплаки кои се однесувале на советувања за избор на производи.

Сите поплаки доставени до Советодавните бироа на Организацијата на потрошувачите на Македонија се евидентирани на записник, и од страна на советодавачите по нив е соодветно постапено. По разгледување на приложената документација и дадените наводи од страна на потрошувачот Организацијата на потрошувачите на Македонија најпрво контактира со трговецот или давателот на услугата со цел да се реализира барањето на потрошувачот.

Согласно Законот за заштита на потрошувачите здруженијата на потрошувачи имаат право да посредуваат во потрошувачки спорови настанати помеѓу трговецот и потрошувачот во врска со купените производи или извршената услуга.

Процентот на успешно решени предмети со посредување на Организацијата на потрошувачите на Македонија изнесува 25 %.

Доколку со медијаторството не се постигне успех Организацијата на потрошувачите на Македонија упатува пријава до надлежната инспекциска служба. Во одредени случаи кои најчесто се однесуваат на проблемите со јавните претпријатија барањето се упатува до Народниот правобранител на РМ и Комисија за заштита на конкуренцијата. По преземените мерки од страна на инспекциските органи согласно законските прописи, до Советодавните бироа на Организацијата на потрошувачите на Македонија се доставуваат информации за начинот на кој се решени поплаките на потрошувачите.

Процентот на решени предмети преку надлежните инспекциски органи, Народниот правобранител на РМ и Комисија за заштита на конкуренцијата изнесува 50 %.

Тоа значи дека во 2003 година успешно се решени вкупно 75% од поднесените поплаки од потрошувачите.

с)

Со оглед на тоа што пред секој увоз е потребно да се достави доказ за исполнување на пропишаните услови, издаден од надлежен нецарински орган, следниве мерки се преземаат од страна на царинските органи:

- задржување на стоката под царински надзор до добивање на потребните докази;
- контрола на добиените докази и нивната усогласеност со стоката и останатите документи;
- отфрлање или одбивање на царинската декларација кон која не се приложени потребните докази;
- донесување на решение стоката да се врати во странство, или да се одземе под услов нејзиното внесување да не е забрането, доколку за истата не се поднесени соодветните документи/докази во пропишаните рокови за спроведување на царинските постапки со што стоката се здобила со статус на стока чиј увоз е забранет;
- известување на надлежните нецарински тела за случаи за кои постои сомневање за злоупотреби;
- известување на надлежните нецарински тела за пропусти откриени во дополнителна контрола кои се однесуваат на издадените докази, нивната употреба или нивно непостоење.

Расположиви статистички податоци за преземените мерки во рамките на царинската служба нема.

д)

Согласно член 51 од Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04), види 23_Анекс_01, штетатата предизвикана од небезбеден производ се надоместува согласно со правилата утврдени во Законот за облигациони односи (Службен весник на Република Македонија бр.18/01, 4/02 и 5/03). Бидејќи овој закон се применува во сите спорови за надомест на штета, па и во споровите на потрошувачите, во судовите не се води посебен регистар за потрошувачки спорови, туку овие спорови се регистрираат како спорови од надомест на штета, во единствениот регистар, во граѓанскиот и стопанскиот оддел во судовите. Истовремено, ваквата пракса се должи и на фактот што во тужбата тужителите како правен основ на спорот не наведуваат дека се работи за надомест на штета од небезбеден производ, незадоволителна услуга, производ кој не одговара на декларацијата, производ со изминат рок и сл., туку ја користат воопштената формулација “надомест на штета”. Од овие причини не може да се даде конкретен одговор во поглед на бројот на случаите кои имале судска завршница.

Во праксата најчести примери за вакви спорови се споровите за надомест на штета по основ на неисправен производ (не се отворило воздушното перниче на автомобил, неисправно

функционирање на производ во гарантен рок, несоодветни податоци наведени во декларацијата во поглед на својствата на производот, пуштање во промет на производи со изминат рок на траење, немање на упатство за употреба на производот на македонски јазик и кирилското писмо).

Должината на споровите зависи од: бројот на странките во постапката, презентирани докази со тужбата и оговорот на истата, потребата од изведување на вербални докази, вештачење, вредноста на спорот, непосредното ангажирање на учесниците во постапката и сл. Доколку спорот е од мала вредност до 30.000 денари, и доколку е поднесен предлог за издавање на привремена мерка, ваквите спорови побрзо се завршуваат и траат во просек 6 месеци, за добивање на првостепена пресуда. За пресудата да стане правосилна, вообичаениот рок е 1 година од иницирањето на спорот. За другите спорови, роковите се подолги.

Извршувањето на судските одлуки, според Законот за извршна постапка („Службен весник на РМ“ бр. 53/97, 59/00 и 64/03) е итно меѓутоа, заради големиот број на предмети во судовите кои чекаат на извршување воопшто, извршувањето и кај овие спорови трае подолго време. Ова се должи и на законската можност должникот да употреби голем број на правни средства (приговори), по кој судот мора да донесе одлука, која подлежи на жалба.

е)

Мерките на навремено предупредување се реализираат преку Републичкиот центар за известување. Во сите случаи каде што е извршена проценка на ризик на производите предупредувањето е реализирано преку Републичкиот центар. Вкупно 32 предупредувања се испратени во текот на 2003 година.

Се работи на воведување и примена на системот за брзо известување и превземање на соодветни мерки во случај на итност (Rapid alert system). Овој систем ќе го спроведува Одделение во состав на Дирекцијата за храна која отпочна со работа од 01.01.2005 година. Основната програмска цел е заштита на здравјето на потрошувачите со воспоставување на нов институционален систем за вршење на стручни и управни работи во областа на безбедноста на храната, како и реформирање на системот за контрола на храната согласно законодавството на Европска Унија и почитување на превземените обврски за членство во СТО. Во надлежност на Дирекцијата за храна ќе биде контролата на сите прехранбени производи. Според регулативите на Европска Унија оваа Дирекција ќе ги анализира сопствените податоци како и информации од други релевантни институции и ќе прави комплетна анализа на податоците, со што ќе се овозможи карактеризација и мониторинг на ризиците кои имаат директно или индиректно влијание врз безбедноста на производите и добиточната храна (согласно регулативите 178/2002 ЕЗ и 882/2004/ЕЗ). Дирекција за храна ќе презема активности на координирана активност заедно со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и Министерството за економија во однос на безбедноста на храната и добиточната храна како и директна соработка и координација со Управа за ветеринарство, Фитосанитарна управа, Државен здравствен инспекторат чии активности ќе се одвиваат преку Научно-Советодавно Меѓуминистерско Тело (Комисија за Македонски Кодекс) и преку комитетите кои ќе работат во достав на Дирекцијата за храна, а ќе бидат вклучени сите профили на стручни кадри кои се неопходни за проценка на ризиците. Во овој случај Rapid alert system ќе биде спроведен во текот на 2005 година.

ф)

Согласно Законот за заштита на потрошувачите, Одделението за заштита на потрошувачите во Министерството за економија обезбедува повеќе видови на состаноци и соработка со надлежните инспекциски органи, здруженијата на потрошувачите, како и надлежните државни органи и организации и Стопанската комора на Македонија.

Одделението за заштита на потрошувачи при Министерството за економија остварува тесна соработка со Организацијата на потрошувачите на Македонија. Врз основа на таа соработка претставници на правната група на Организацијата на потрошувачите на Македонија со свои предлози и мислења учествуваа во изготвувањето на новиот Закон за заштита на потрошувачите. Остварени се повеќе работни средба по различни прашања, организирани се повеќе заеднички јавни трибини и стручни семинари.

Советодавните бироа на Организацијата на потрошувачите на Македонија соработуваат со Државниот пазарен инспекторат, преку средби и консултации по различни прашања од доменот на заштитата на потрошувачите, брзо постапување по нивните пријави, повратна информација за преземените мерки од страна на инспекторатот, повремено учество во билтенот “Потрошувач” кој го издава Организацијата на потрошувачите на Македонија, и се настојува благовремено да се преземаат мерки за покренатите иницијативи од страна на Организацијата на потрошувачите на Македонија кои се однесуваат на заштитата на потрошувачите.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Државниот пазарен инспекторат, Управа за ветеринарство, Државниот инспекторат за земјоделство и други и Организацијата на потрошувачите на Македонија, во својата редовна работа меѓусебно соработуваат и се известуваат за утврдените неправилности од теренот, и заеднички преземаат соодветни мерки.

g)

Министерството за економија во сите случаи при пуштање на неисправни стоки во прометот (како што тоа беше случајот со млекото, месото, соковите, минералната вода и други производи) благовремено ги известува потрошувачите преку јавните медиуми.

Надлежните инспекциски органи транспарентно ги објавуваат констатираните недостатоци утврдено од извршените контроли, соработуваат со пишаните и електронските медиуми преку давање на соопштенија, прес конференции и сл.

h)

При увозот на стоките, трговецот е должен да достави докази пред постапката за царинење што е предвидено со сегашниот Закон за трговија („Службен весник на РМ“ бр. 16/04), зајакнувањето на овие контроли е постојано предмет на разни состаноци меѓу инспекциските органи и Царинската управа на Република Македонија. На овие состаноци посебно се утврдуваат постапките и начинот на обезбедувањето на контролата за безбедност на производите што се увезуваат во Република Македонија.

Меѓусебни состаноци на царинските и нецаринските тела се спроведуваат повремено по потреба, а посебно во случаите на донесување или измена на регулатива или откриени проблеми при работењето.

На оперативно ниво контактите помеѓу надлежните инспектори на нецаринските тела и службениците на царинските органи се од дневна природа.

Со потпишувањето на Договорот за соработка помеѓу службите кои работат на местата предвидени за царинска контрола на 23.01.2002 и тоа помеѓу Министерството за финансии, Министерството за внатрешни работи, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за здравство и Министерството за економија, вклучувајќи ги и нивните органи во состав, како и Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор се направи обид да се стандардизира и интензивира соработката помеѓу овие служби на царинските гранични премини и сите места каде се лоцирани внатрешните царински испостави. На четири пробни места формирани се локални проектни тимови, составени од претставници од секоја договорна страна. Членовите на локалниот проектен тим се среќаваат барем еднаш месечно или кога е потребно за да дискутираат за важни прашања за активностите на пробната локација. Државните раководства на соодветните договорни страни ќе ги одобруваат добиените предлози од локалните проектни тимови, освен ако не утврдат дека дадените предлози не може да се применат заради правни или регулативни забрани. Во таков случај, повисокиот орган ќе му даде објаснување на раководството на договорната страна на пробната локација, вклучувајќи и предлог за промена на предлогот за тој да биде правно прифатлив. Договорните страни формираат Комитет за соработка од високи претставници на државните раководства на секоја од договорните страни потписнички на овој договор. Комитетот за соработка треба да се среќава на најмалку на секои три месеци, и ќе ги разгледува одобрените предлози добиени од државните раководства, и дава предлози за проширување на нивна примена на сите локации во Република Македонија. По потреба, или на основа од добиените предлози Комитетот за соработка иницира измена на законодавството

со кое треба да се овозможи олеснување на трговијата и транспортот, имајќи ја притоа во предвид потребата за хармонизација на законодавството на Република Македонија со законодавството на Европската унија и другите меѓународни спогодби кон кои Република Македонија пристапила.

i)

Надзорните активности кои ги вршат инспекциските органи во Република Македонија се одвиваат врз основа на законската регулатива и претходно утврдени годишни програми, шестомесечни и тромесечни планови за работа на овие органи.

j)

Државниот завод за статистика нема податоци за повредите кои настанале со користење на небезбедни производи.

k)

Во Законот за заштита на потрошувачите, здруженијата на потрошувачите, помеѓу другото, имаат право да даваат мислења по предлози на законите и други прописи за заштита на потрошувачите и да бидат информирани од страна на надлежните органи за подготвувањето на прописите од областа на заштитата на потрошувачите.

l)

Табела: Промет по дејности на дистрибутивната трговија, спрема претежната дејност на деловниот субјект								
	2000	во %	2001	во %	2002	во %	2003	во %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вкупно	127.303.246	100,0	115.878.787	100,0	119.637.287	100,0	138.796.947	100,0
Трговија на големо	43.127.437	33,9	36.453.186	31,5	38.059.086	31,8	45.025.860	32,4
Посредување во трговијата на големо	1.011.842	0,8	1.046.747	0,9	856.131	0,7	914.570	0,7
Трговија на мало	28.602.409	22,5	31.332.971	27,0	32.492.067	27,2	38.465.158	27,7
Дејност на поправки	267.797	0,2	261.508	0,2	343.588	0,3	281.921	0,2
Други дејности	54.293.761	42,6	46.784.375	40,4	47.886.415	40,0	54.109.438	39,0

	индекси 2001/2000	индекси 2002/2001	индекси 2003/2002
	10	11	12
Вкупно	91,0	103,2	116,0
Трговија на големо	84,5	104,4	118,3
Посредување во трговијата на големо	103,4	81,8	106,8
Трговија на мало	109,5	103,7	118,4
Дејност на поправки	97,7	131,4	82,1
Други дејности	86,2	102,4	113,0

Индекси на движењето на прометот во трговијата на мало

	2001/2000	2002/2001	2003/2002
1	2	3	4
Номинални индекси	91,6	106,3	113,9

Промет според потеклото на стоките во Државниот Завод за статистика се уште не се води.

Извор- Државен Завод за статистика

Табела: Промет на трговија на мало по групи на производи			
	Во 000' МКД		
	1999	2000	2001
Вкупно	40.413.343	49.105.964	44.996.685
Прехрамбени производи Food products	13.691.644	14.475.592	14.352.091
Тутун Tobacco	1.228.031	1.834.795	985.304
Текстил Textiles	1.355.682	1.298.815	1.177.191
Кожа и гума Leather and rubber	886.905	784.563	490.587
Огрев Fuel	110.675	131.587	109.976
Производи од метал Metal products	2.863.657	3.589.739	3.840.428
Порцелан, стакло и керамика Porcelain, glass and ceramics	151.962	208.539	136.205
Електротехнички производи Electro-technical goods	860.970	960.691	834.985
Хемиски производи Chemical products	3.839.046	4.552.478	4.582.615
Хартија и производи Paper and paper products	530.171	472.030	460.524
Дрвени производи Woods products	675.406	1.014.276	550.297
Течни горива и мазива Liquid fuels and lubricants	11.727.816	15.837.159	13.232.831
Градежен материјал Construction materials	225.284	544.486	720.546
Други производи Other products	2.266.094	3.401.214	3.523.102

Податоците за прометот во трговија на мало по групи на производи се земени од статистичкиот годишник за 2002 година.

Табела: Увоз според економската намена на производите (Imports grouped according to intended use of products)			
Во 000'\$ In 000'\$			
	2000	2001	2002
Стоки за широка потрошувачка Consumer goods	408.679	355.431	471.189
Прехрамбени производи Food products	154.105	146.797	177.528
Пијалоци и тутун Beverages and tobacco	8.201	9.477	9.593
Облека и обувки Clothing and footwear	16.605	17.493	19.259
Мебел Furniture	12.738	10.448	12.336
Текстил Textiles	7.255	6.093	6.600
Медицински, фармацевтски и козмети-чки препарати Medical, pharmaceutical and cosmetic products	49.319	50.415	60.558
Други стоки за широка потрошувачка Other consumer goods	160.457	114.709	185.315

Податоците за увоз според економската намена на производите се земени од статистичкиот годишник за 2003 година.

3. За кои од овие категории на производи сте извршиле посебни активности во доменот на надзор над пазарот во последните три години?

- a) предмети наменети за грижа на мали деца (на пример играчки за деца за гризење, синџирчиња за цуцли, дубак, кревети на расклопување);**
- b) опрема за игралишта;**
- c) мебел (на пр. кревети на спрат, запаливост на тапацираниот мебел);**
- d) опрема за “направи сам” (на пр. скала);**
- e) опрема за рекреација (на пр. велосипеди, опрема за планинарење, “дворци” – скокалници на надувување);**
- f) облека (опасност од палење, опасност од гушење);**
- g) украсни предмети (на пр. вештачко овошје, новогодишни украси, свеќи);**
- h) производи кои содржат хемикалии (на пр. Фталати во ПВЦ производи);**
- i) производи за деца, освен играчки (на пр. производи кои се привлечни за децата, помагала за пливање за деца, детски огради);**
- j) запалки за цигари;**
- k) ласерски покажувачи**
- l) лекови**

a)

По однос на контролата на предметите наменети за мали деца како што се грицкалки за заби, цуцли, синџирчиња, детски играчки и други, Државниот санитарен и здравствен инспекторат врши контрола согласно Правилникот за условите во поглед на здравствената исправност на предметите за општа употреба што можат да се пуштаат во промет (Службен лист на СФРЈ бр. 26/83) и Законот за здравствената исправност на животните намирници и предметите за општа употреба („Службен весник на РМ“ бр.53/91).

Изготвен е нов Правилник за својствата на детските играчки што се пуштаат во промет усогласен со Директивата на Советот за приближување на прописите на земјите -членки што се однесуваат на безбедноста на играчките 88/378/ЕЕЗ. Со овој правилник се пропишани механичките, физичките, електричните и хигиенските својства на детските играчки кои се пуштаат во промет, исто така се пропишува начинот на етикетирањето и означувањето на детските играчки, при што посебно е нагласано потребата за задолжително предупредување за ризиците присутни при нивното користење, како и за начинот на избегнување на таквите ризици.

Во Република Македонија постои еден производствен погон за детски играчки (топки за деца). Репроматеријалите за производството се увезуваат од Германија и се контролирани од страна на Државниот санитарен и здравствен инспекторат за граничен надзор. Исто така и готовиот производ се контролира со вршење на лабораториска анализа на серија од производот во однос на нивото миграција на тешки метали.

Детските играчки воглавно се увезуваат од трети земји. Најголемите количини се увезени од Република Кина и од земјите на Европска Унија. Секоја пристигната пратка од увоз во Република Македонија е контролирана на царинските терминали од страна на Државниот санитарен и здравствен инспекторат за граничен надзор.

Контролата опфаќа:

- Преглед на превозното средство со кое се транспортираат детските играчки (хигиенските услови).
- Органолептичкиот преглед на детските играчки:
  - Да не бидат шилести, ниту да имат остри или назабени рабови.
  - Да бидат добро измазнети или превлечени со заштитен премаз.
  - Да не содржат состојки штетни за здравјето.
  - Дали со употреба на производот може да дојде до физичка повреда
  - Дали физичка повреда може да се предизвика од движење на делови од играчката

- Да се спречи допир со играчки што можат да се проголтат (за деца под 3 годишна возраст)
- Дали отпуштаат влакна од природна коса
- Дали се лесно запаливи
- Дали содржи елементи или супстанции кои лесно експлодираат

По завршениот органолептички преглед се земаат мостри за анализа. Лабораториски се бара да се испита миграција на тешки метали, микробиолошка исправност, фталати (во зависност од составните компоненти на производот). Увезените стоки се пуштаат во промет со решение на Државниот санитарен и здравствен инспектор за граничен надзор.

Посебните активности кои ги презема Државниот санитарен и здравствен инспекторат - Одделение за граничен надзор во текот на последните години се однесува на детските играчки од ПВЦ поради присуството на адитиви од групата на фталати кои служат како омекнувачи на самиот производ. Вонредните анализи на мостри земени од пазарот се однесуваат на играчки увезени од Република Кина и Обединетите Арапски Емирати, поради присуството на фталати како адитиви за омекнување на производот. И покрај високо-стручно едуцираниот кадар како и современата опрема која што ја поседува ЈЗО Републички завод за здравствена заштита, не се добиени позитивни резултати на испуштање на фталати при собни температури. Поготово се имаше увид при вонредните анализи на детските играчки од ПВЦ за деца наменети до 3-годишна возраст и препораките од Европска Унија за присуството и испуштањето на фталати од овие производи.

b)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над опремата за игралишта од страна на инспекциските служби.

c)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над мебел од страна на инспекциските служби.

d)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над “опрема за направи сам” од страна на инспекциските служби.

e)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над опрема за рекреација од страна на инспекциските служби.

f)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над облека (опасност од палење, опасност од гушење), од страна на инспекциските служби.

g)

Украсните предмети се контролираат од Државниот санитарен и здравствен инспекторат согласно Правилникот за квалитетот на предметите за општа употреба што може да се пуштаат во промет (Службен лист на СФРЈ бр.26/83). Надзорот се спроведува на секоја пратка од увоз и во промет согласно годишниот програм за работа на Државниот санитарен и здравствен инспекторат.

h)

Државниот инспекторат за животна средина врши надзор над производи кои содржат хемикалии (ПВЦ производи).

Производите, полупроизводите и суровините, како и нивните пакувања, можат да се пуштаат во промет само ако имаат ознака на којашто - во согласност со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата („Службен весник на РМ“ бр. 13/03 (пречистен текст)) е означена можноста за загадување или влијанието што можат да го имаат врз животната средина и врз здравјето на луѓето. Согласно Предлог законот за животната

средина, производителите и увозниците на хемиски супстанции или производи се должни, пред да ги продадат или да ги увезат, да обезбедат податоци за нивните особини и ефекти, според кои можат да се класифицираат, пакуваат а се продаваат доколку пакувањето не е цврсто, целосно и соодветно да се означат, онака како што е пропишано со овој закон или со прописите донесени врз основа на овој закон. Опасните хемиски супстанции или производи нема да се продаваат доколку пакувањето не е цврсто, целосно и соодветно затворено и означено. Начинот за класификација на загадувачките супстанции и производи, формата и структурата на пакувањето, како и видот на материјалите кои задолжително се користат за пакување, формата и содржината на означувањето, со видлив знак на предупредување, како и содржината на декларацијата што се издава при продажбата на хемиските супстанции и производи ќе биде пропишан со подзаконски акт.

Согласно Законот за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр.68/04)

Се забранува:

- производството, увозот и прометот на ПХБ (полихлориранибифенили);
- повторната употреба и преработката на отпадните ПХБ, и
- повторното полнење и дополнување на опремата со ПХБ.

Правните и физичките лица кои поседуваат ПХБ, искористени ПХБ и опрема се должни да ги пријават количеството, потеклото, природата и содржината на ПХБ, искористените ПХБ и опремата која содржи ПХБ до министерството за животна средина и просторно планирање, во рок од една година од денот на влегувањето во сила на законот. Воедно правните и физичките лица се должни да ја означат опремата што содржи или содржела ПХБ, како и доколку постапуваат со ПХБ, со искористените ПХБ и со опремата се должни да водат евиденција, во согласност со овој закон и со другите прописи.

Согласно истиот закон се забранува производство, увоз и промет на батерии и акумулатори коишто содржат повеќе од 0,0005 масени проценти жива, вклучувајќи ги и оние батерии и акумулатори кои се вградени во апарати и опрема. Исто така се забранува производството, увозот и прометот на необележани батерии и акумулатори коишто содржат

- повеќе од 25 мг жива по ќелија, освен алкалните манганови батерии;
- повеќе од 0,025 масени проценти кадмиум;
- повеќе од 0,4 масени проценти олово.

Инспекциски надзор над примена на законот за управување со отпад во делот на прометот со производи и пакувања, означувањето на производите и пакувањата и информирањето на потрошувачите врши Државниот пазарен инспектор како и Државниот инспекторат за животна средина.

Со оглед дека законот влезе во сила во ноември 2004 година, а ќе се применува од 2005 година, се уште не се примениле мерки на надзор согласно овој закон.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат ги контролира сите производи - предмети кои што доаѓаат во непосреден контакт со храната, а кои се изработени од ПВЦ, метал, дрво, хартија, текстил и др. и се вршат лабораториски анализи на можното мигрирање на тешки метали над дозволените нивоа. Во погледот на фталати се контролираат детските играчки лабораториски. Во тој сегмент се применуваат препораките на Европската Унија.

i)

Не се спроведуваат посебни контроли и надзорни активности над производите кои ги привлекуваат децата, а не се играчки освен на пластичните производи кои служат како помагала за пливање за деца или пластични детски огради кои во Република Македонија не се произведуваат но се увезуваат од трети земји, подлежат на надзор на државните санитарни инспектори за граничен надзор и се вршат редовни лабораториски анализи при увозот на секоја пратка.

Меѓутоа во прометот на овие производи не е евидентиран бројот на извршените контроли.

j)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над запалки за цигари од страна на инспекциските служби.

k)

Нема достапни податоци за извршените активности за надзор над ласерски покажувачи од страна на инспекциските служби.

l)

Во последните три години, континуирано или по пријава од овластени институции или поединци вршен е надзор на лекови од страна на Биро за лекови - Одделение за инспекциски надзор. При тоа, некои лекови се заплени или повлечени од употреба на основа на квалитет, безбедност и ефикасност односно заради појава на несакани дејства, несоодветно пакување и означување- декларација на амбалажата, лекови без одобрение за ставање во промет, несоодветен квалитет и лекови со посебен режим на издавање и изречени се забрани за вршење на дејноста.

4. За категориите на производи за кои не се превземени никакви активности: која била причината поради која не се превземени никакви активности?

Причините поради кои не е извршена контрола на останатите производи се:

- непостоење на прописи и норми,
- немање надлежност на инспекциските органи
- немање доволно средства за финансирање на евентуални испитувања.

5. За категориите на производи за кои се преземени никакви активности: одберете по случаен избор производи кои спаѓаат во категоријата на производи наведени под прашањето број 3, на чиј пример ќе ги одговорите следниве прашања:

a) зошто ги одбравте овие производи?

Примери:

- i) Несреќи за кои придонел производот,
  - ii) Ризик пријавен од производителот,
  - iii) Ризик пријавен од телата кои се занимаваат со оценка на сообразност (тестирање, сертификација),
  - iv) Ризик пријавен преку мрежа за тревожење,
  - v) Ризик пријавен преку национална мрежа за тревожење (на пр. болнички служби),
  - vi) Акции превземени од здруженија на потрошувачите или од индивидуални потрошувачи,
  - vii) Жалби од конкурентот,
  - viii) Информации добиени од друга земја (билатерални контакти),
  - ix) Ризик пријавен од царината,
  - x) Посебен ризик опфатен со секторска или сезонска програма за надзор,
  - xi) Проверка по случаен избор,
- b) како е организиран надзорот на тие производи?**

Примери:

- i) Времето и зачестеноста на проверките (на пр. пред пласирање на пазарот, за време на царинската проверка, после пласирањето на пазарот, за време на употребата)
- ii) Локацијата/местото каде што се врши проверката (на пр. местото на планирање, кај производителот, за време на пакувањето, во складиштата, за време на продажбата, за време на употребата, во возилата на превоз на соката, попатни проверки, царинска контрола)
- iii) Контролната постапка (на пр. документација или внатрешна проверка, визуелна проверка (бележење), барања за технички документи, земање примероци, тестирањето во владини лаборатории, тестирањето во приватните лаборатории.
- iv) Користени ресурси (на пр. вклучување на управни и судски органи, број на одредени лица, трошоци)
- v) Време поминато помеѓу првата проверка и крајната одлука.

с) кои мерки се преземени како резултат на проверките? (Ако мерките биле привремени, колку време се применувале?)

Примери:

- i) Производ кој се смета за усогласен,**
- ii) Одговорната страна од која се бара да го усогласи производот.**
- iii) Производ кој е забранет за пазарот се додека не се усогласи,**
- iv) Производ кој е повлечен од пазарот се додека не се усогласи**
- v) Конфискувани производи.**
- vi) Производ за кој е наредено да биде уништен**
- vii) Повлечени производи**
- viii) Информирање и предупредување на потрошувачите (Како?)**
- ix) Одземање на производот од потрошувачот (како?)**
- x) Граѓанска или прекршочна казна (за кого?)**

Ги избравме играчките за деца за гризење, производите кои содржат хемикалии (ПВЦ производи) и помагалата за пливање, бидејќи се од интерес за заштита на децата и останатите потрошувачи.

Надзорните активности кај овие производи се превземени согласно безбедносните мерки кои можат да се применуваат кај оваа категорија производи кои доаѓаат во контакт со мали деца, а претставуваат ризик за здравјето на оваа популација. Исто така, вонредните активности на контрола на овие производи се превземени по препораките на Европска Унија, поради содржината на адитивите кои во одредени околности можат да предизвикаат оштетување на здравјето на децата.

Примери:

i)

Не постои евиденција дека оваа категорија производи предизвикала несреќи. Континуитетот на спроведување на активностите согласно годишните планови и вонредните активности на контрола која ја спроведува Државниот санитарен и здравствен инспекторат, придонесуваат да не се дозволи појава на несреќа предизвикана од овие производи.

ii)

Нема пријавено ризик од производители.

iii)

Нема пријавено ризик од надлежната институција за тестирање, односно вршење на лабораториски испитувања на оваа категорија производи. Сите извршени лабораториски анализи во 2003 година вкупно 116 од увоз и 2 лабораториски анализи од домашно производство се исправни.

iv)

Нема пријавено ризик за оваа категорија на производи.

v)

Нема пријавено ризик преку Републичкиот центар за информации и болничките служби.

vi)

Здружението на потрошувачите во текот на 2003 година нема спроведена акција и известување до Државниот санитарен и здравствен инспекторат во однос на оваа категорија производи.

vii)

Непостои евиденција.

viii)

Информации добиваме од Европска Унија (1999 и 2004 година) во однос на присуството и испуштањето на фталати над детските играчки од ПВЦ произведени увезени од Азиските земји.

ix)

Не постои евиденција за пријавен ризик од царината.

x)

Постапката на надзор опишана во прашање 3-а од страна на Државниот санитарен и здравствен инспекторат за граничен надзор се реализира со годишните планови и во сезонските програми на Државниот санитарен и здравствен инспекторат со што би се смалил ризикот на минимум од овие производи.

xi)

При земањето мостри за лабораторотиски анализи за дел од овие производи се врши по случаен избор.

b)

Примери:

i)

За сите увезени производи контролата се врши на царинските терминали или граничните премини по барање на увозникот. За производите од домашно производство, производите кои што се пласираат на пазарот или за време на употреба контролата се врши согласно годишниот план на Инспекторатот, континуирано и во согласност со законската регулатива.

ii)

Државниот санитарен и здравствен инспекторат има надлежност за вршење на контрола на овие производи во сите наведени места во прашањето освен попатни проверки.

iii)

Контролната постапка опфаќа: преглед на документацијата пропишана со закон или подзаконски акт, проверка на внатрешната контрола на производителот, визуелна проверка со изготвување на записник, земање примероци за анализа и нивно тестирање во овластени лаборатории.

iv)

За наведените категории на производи поради нивната безбедност не се преземени никакви активности пред надлежните управни и судски органи.

v) Време поминато помеѓу првата проверка и крајната одлука.

Времето поминато помеѓу првата проверка и крајната одлука се движи просечно два дена, а при неисполнување на посебни услови до 10 дена.

c)

Примери:

i) Производ кој се смета за усогласен,

ii) Одговорната страна од која се бара да го усогласи производот.

iii) Производ кој е забранет за пазарот се додека не се усогласи,

iv) Производ кој е повлечен од пазарот се додека не се усогласи

v) Конфискувани производи.

vi) Производ за кој е наредено да биде уништен

vii) Повлечени производи

viii) Информирање и предупредување на потрошувачите (Како?)

ix) Одземање на производот од потрошувачот (како?)

Одговор на овие прашања, во глобала е даден во одговорот на прашањата под С.б). 3. а),h) l) и С.б). 5. а), b), (види подетално 23_С_ __P3). Во случај кога инспекциските органи изрекуваат привремени мерки, во тој случај недостатоците треба да се отстранат во рокот што ќе го определи инспекторот, согласно Законот за заштита на потрошувачите. Воедно во ваквите случаи инспекциските органи се должни да поднесат барање за поведување на прекршочна постапка, при што надлежниот суд може да изрече мерка на безбедност- забрана за вршење на дејност за време од 1 до 4 години.

х)

Во граѓанската постапка, согласно одредбите на Законот за парнична постапка („Службен весник на РМ“ бр.33/98 и 44/02) и Законот за заштита на потрошувачите не е предвидена можност судот да определи граѓанска казна. Ваква можност постои во споровите за заштита на авторско право и сродните права и во споровите за заштита на правата од индустриска сопственост (патенти, трговски марки, индустриски дизајни и сл.).

6. Дали резултатите од овие активности и стекнатото искуство влијаеја врз натамошните активности за надзор над пазарот?

Во најголем број случаи преземените мерки од страна на надлежните инспекциски органи за отстранување на утврдените недостатоци имаа позитивно влијание врз трговците и производителите.

7. Кој беше известен за активноста или/и за нејзиниот резултат- општо или во поглед на одредени производи? (на пр. медиуми, други земји итн)

Известувањето на јавноста во врска со активностите на Министерството за економија, односно Државниот пазарен инспекторат се одвива преку стандардизирана постапка која ја применува потпаролот на односното министерство. Се користат различни комуникациски канали за дистрибуирање на информациите, во зависност од видот на информациите и за кого тие се наменети.

Начинот на размена на информациите со медиумите се врши преку: одговарање на прашања, доставување на сервисни информации, повремени брифинзи итн.

Комуникацијата со граѓаните се одвива преку изнесување на информациите на web страницата на Министерството за економија.

8. До кои практични тешкотии се наиде во текот на овие активности?

Во начело надлежните инспекциски органи секогаш вложуваат максимални напори за утврдување и отстранување на недостатоците на одделни производи утврдени во текот на извршениот надзор.

Како најголем проблем во работењето и вршењето на надзорот на инспекциските органи претставува немањето доволно финансиски средства за нивно опремување заради постигнување на поефикасни и подобри резултати.

D. ПОСЕБНИ ПРАШАЊА КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ЗАШТИТАТА НА ЕКОНОМСКИТЕ ИНТЕРЕСИ НА ПОТРОШУВАЧИТЕ

9. Доколку постојат државни институции кои ги штитат економските интереси на потрошувачите, ве молиме наведете со какви овластувања располагаат и наведете некои примери на превземени активности.

Во рамките на своите надлежности, во согласност со Законот за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр. 38/04), види 23_Анекс_01 , Државниот пазарен инспекторат постапува и по прашања кои се однесуваат на заштитата на економските интереси на потрошувачите.

Доколку инспекторот при вршење на надзорот утврди :

- дека на барање на потрошувачот, трговецот не му го врати уплатениот износ за купениот производ кој му го вратил,
- трговецот го условува купувањето на едни производи со купување на други производи или друг начин на условување на купување и продажба на производи,
- трговецот не му ја даде наградата на потрошувачот без одлагање доколку истата ја ветил дека ќе ја добие со купување на производот или давање на услугата,
- трговецот, при продажбата на стоките во рефузна состојба не ги спакува во соодветна амбалажа,
- трговецот не го удоволи барањето на потрошувачот кога му е продаден производ со недостаток.

Кога не е барањето на потрошувачот удоволено, а недостатокот е откриен во гарантниот рок на производи за кои што се утврдени гарантни рокови или во рок од 6 месеци за производи за кои не се утврдени гарантни рокови, а трговецот не докаже дека недостатоците на производот настанале поради повреда на правилата за употреба на чување од страна на потрошувачот или трети лица, потрошувачот има право по свој избор да бара:

- бесплатно отстранување на недостатоците на производот или надомест на трошоците направени за отстранување на недостатокот;
- сразмерно намалување на продажната цена,
- замена на производот со иста трговска марка, тип, индустриски дизајн или ознака за потекло и географска ознака на производот,
- замена на производот со соодветен производ со друга трговска марка, тип, индустриски дизајн или ознака за потекло и географска ознака на производот со соодветно намалување или зголемување на производната цена и
- раскинување на договорот, враќање на платениот износ и надомест за претрпената штета.

Доколку потрошувачот не го оствари своето право со трговецот поднесува барање до Државниот пазарен инспекторат директно или преку Организацијата на потрошувачите на Македонија. Државниот пазарен инспекторат во постапка на инспекциски надзор доколку констатира дека се повредени законските одредби, донесува решение со кое ќе нареди и определи рок за отстранување на неправилностите и доколку во определениот рок не се отстранат утврдените недостатоци ќе донесе решение за забрана на вршење на дејноста во траење од 30 дена.

Доколку и по втор пат во текот на годината се утврди дека трговецот не се придржува на забраната инспекторот ќе донесе решение за забрана на вршење на дејност во рок од 90 дена. Против донесените решенија може да се изјави жалба која не го одлага извршувањето на истите.

Исто така, за наведените повреди на законските одредби пропишани се и казнени мерки, односно Државниот пазарен инспектор поднесува барање за поведување на прекршочна постапка пред надлежниот суд.

Преставките од потрошувачите обично се однесуваат на рекламации на производи по однос на квалитетот на производите како на пр. мобилни телефони, електротехнички апарати за домаќнствата или извршени услуги и најчесто истите се решаваат со замена на истите.

Пример:

1.Преставка од потрошувачот: купениот телевизор не профункционирал веднаш по купувањето

- Постапка на инспекторот:
- По извршениот увид кога се потврдени констатациите на потрошувачот вратен е уплатениот износ

2.Преставка од потрошувачот: Купениот производ-мобилен телефон покажува технички недостатоци кои го оневозможуваат неговото функционирање

- Постапка на инспекторот:
- Потврдени се констатациите на купувачот и производот е заменет со нов.

3.Преставка од потрошувачот: Купениот електричен шпорет не функционира.

- Постапка на инспекторот:
- Потврдени се констатациите на потрошувачот и отстранет е недостатокот на производот.

Потврдени се констатациите на потрошувачот по што е вратен целосниот износ за купениот производ.

10. Ве молиме наведете детали за спроведување на законодавството во областа на финансиските услуги, особено во делот на давањето на потрошувачки кредити.

Заштитата на корисниците на одделни финансиски услуги се остварува врз основа на Законот за Фондот за осигурување на депозити („Службен весник на РМ“ бр. 63/00, 29/02, 43/02, 49/03 и 66/03), Законот за банките („Службен весник на РМ“ бр. 63/00, 51/03 и 85/03), Законот за супервизија на осигурување („Службен весник на РМ“ бр. 27/02), Законот за лизинг („Службен весник на РМ“ бр. 4/02, и 49/03), Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари („Службен весник на РМ“ бр. 77/03 и 2/04), Законот за договорен залог („Службен весник на РМ“ бр.5/03) и други.

Подетално за Фондот за осигурување на депозити е дадено во одговорот на прашањето II. Финансиски услуги, А. Сектор банкарство, Општи прашања, 3.Правна рамка – Услови за соработка, под 10, од Поглавје 3 – Слободно движење на услуги, (види подетално 03_II_A_3_P10).

Согласно Законот за Фондот за осигурување на депозити, заклучно со 10.10.2004 година за осигураните депозити се исплатени вкупно 102.640.177,50 денари (околу 1,6 милиони евра) од вкупно 109.281.083,50 денари (околу 1,8 милиони евра) колку што треба да исплати Фондот за депоненти - физички лица од банки и штедилници на кои им е одземена дозволата за основање и работење. Неисплатениот износ е резултат на тоа што физичките лица не ги подигнале средствата.

Законот за банките посебно ја уредува заштитата на штедните влогови. Деловната банка е должна со актите да ги утврди начинот и условите за прием и повлекување на штедните влогови и на видно место во уплатно-исплатните простории, да ги објави: копиите од одлуката на гувернерот на Народната банка за издавање дозвола за основање и работење на банка, важечките каматни стапки, општите услови за работење со штедните влогови и видот и износот на гаранцијата за штедните влогови.

Доколку за денарските и девизните штедни влогови на физичките лица не им издаде посебен документ - штедна книшка, Народната банка со решение го укинува делот од дозволата за работа на банката што се однесува на прибирање штедни влогови.

Народната банка на Република Македонија перманентно го контролира работењето на банките и нивното придржување кон законските обврски и супервизорски стандарди и презема мерки спрема банките кои не се придржуваат кон истите.

Народната банка, во рамките на редовните контроли на прудентното работење на банките, изрекува мерка забрана за прибирање на штедни влогови спрема банките кај кои ќе утврди дека е доведено во прашање навременото извршување на обврските кон кредиторите (депонентите). Така, во 2000 година спрема една банка е изречена мерка за забрана за вршење на банкарски работи во определен период, во 2001 година спрема една банка е изречена мерка забрана за прибирање на штедни влогови, а во 2002 година ваква мерка е изречена спрема две банки, а спрема една банка е изречена мерка забрана за прибирање на нови и пролонгирање на постоечките депозити на физички лица.

За непридржување кон законските одредби што се однесуваат на заштита на штедачите, Законот за банките предвидува мерки и тоа:

- Лицето вработено во банка кое, со умисла, нема да издаде штедна книшка или друг соодветен документ во зависност од видот на депозитот, ќе се казни со казна затвор од три до пет години ;
- Исто така банката ќе казни со парична казна од 100.000 до 300.000 денари а работоводниот орган на банката и другите лица со посебни права и одговорности во банката со парична казна од 10.000 до 50.000 денари и со забрана да извршуваат високи раководни должности во банката во период од една година доколку: а) не издаде штедна книшка на физички лица и б) не ги објавува условите за работа со штедни влогови јавно на уплатно исплатните места.

Заштитата на корисниците на осигурителни услуги е регулирана со членот 50 став 1 точка 7 од Законот за супервизија на осигурување со кој друштвото за осигурување е обврзано при склучувањето на договорот за осигурување во писмена форма да го упати осигуреникот дека има право до Министерството за финансии да достави жалба во однос на друштвото за осигурување и осигурителните брокерски друштва. Во периодот од стапување во сила на Законот (април 2002) до денес до Министерството за финансии не се поднесени жалби.

Во делот на кредититите генерално, а во тие рамки и на потрошувачките кредити, како и на кредитите врз основа на залог на хартии од вредност, се применуваат одредбите од Законот за облигациони односи („Службен весник на РМ“ бр18/01, 4/02 и 5/03). Обезбедувањето на договорите за заем и кредит е регулирано со Законот за договорен залог. Банкарските парични депозити, банкарската тековна сметка, договорот за сеф, банкарската гаранција се уредени со Законот за облигациони односи (во Законот за облигациони односи во член 1127 е нормирано дека одредбите на Законот за облигациони односи од 1074 и 1126 се однесуваат освен на банките и на другите правни лица доколку со закон се овластени за вршење на определени банкарски работи .

Кредитите без определена намена се сметаат кредити чие одобрување не е условено со доставување на посебни документи од кои ќе се види и утврди за што ќе биде употребен кредитот, а нивното користење е готовинско. Во нашите банки се нудат: готовински кредити; готовински кредити со залог на девизен штеден влог; готовински кредити со залог на обврзници издадени од Република Македонија, по основ на депонирано девизно штедење.

Кредитите со определена намена се: станбени кредити; кредити за деловен простор и опрема; кредити за патнички автомобили и кредити за други намени.

За добивање на ваков кредит потребно е да се исполнат определени формалности.

Банката секогаш во договори го задржува правото за промена на каматната стапка согласно Одлуката за каматни стапки на банката.

Банките во Република Македонија склучуваат договори со определени трговци за кредитирање на стока која се купува од нивните продавници.

Поголемиот број на банки и штедилници даваат кредити со залог на граѓански чекови или други хартии од вредност.

Со договорот за кредит врз основа на залог на хартии од вредност банката одобрува кредит во определен износ со обезбедување залог на хартиите од вредност што му припаѓаат на корисникот на кредитот или на трет кој ќе се согласи со тоа.

Ако корисникот не го врати добиениот кредит по втасаноста, банката може да ги продаде заложените хартии од вредност.

Како готовински кредити без определена намена се сметаат и кредитите кои се даваат врз основа на залог на девизен штеден влог.

Банките даваат и готовински кредити без определена намена врз основа на залог на обврзници издадени од Република Македонија по основ на депонирано девизно штедење.

Висината на поединечниот кредит најчесто Банките го одредуваат врз основа на просечната пазарна цена на обврзниците во претходниот месец.

Рокот на враќање на ваквите кредити најчесто е еднаков или помал од остатокот на рокот за отплата на обврзниците.

Право на користење на кредит имаат физичките лица кои се сопственици на државни обврзници или физички лица на кои сопствениците на обврзници им ги пренеле.

Станбените кредити се даваат најчесто за следните намени:

- купување на стан во новogradба или стар стан од правни и физички лица;
- изградба (новogradба, довршување, доградба, надградба, темелна реконструкција) на семејна станбена зграда;
- изградба на стан станбена зграда по пат на здружување на средства;
- адаптација на стан, односно смејна станбена зграда со која се подобрува функцијата и стандардот на станот.

Роковите на отплата се до 10 години.

Банките одобруваат и кредити за купување на патнички автомобили од фирми продавачи на автомобили со кои банката склучила посебни договори.

Висината на кредитот се утврдува врз основа на кредитната способност на корисникот. Максималниот износ на кредитот не може да биде повисок од износот на фактурата намален за сопственото учество.

За кредити за патнички автомобили се бара 30% сопствено учество на оној кој го купува автомобилот. Рокот на враќање е различен од 48-60 месеци. Каматната стапка на овие кредити најчесто се движи ололу 20% годишно.

Како кредитно способни физички лица банките ги сметаат оние кои од своите слободни месечни нето примања ќе можат да го покријат месечниот ануитет на одобрените кредит.

Како финансиска услуга на пазарот во Република Македонија е присутен и финансиски лизинг уреден со Законот за лизинг. Како корисници на услугата финансиски лизинг може да се јават физички и правни лица. Во функција на заштита на правата на корисниците на услугата финансиски лизинг Законот предвидува корисникот на лизинг, во случај кога давателот го определува продавачот, односно субјектот од кој ќе биде прибавено средството кое корисникот ќе го користи врз основа на договорот за лизинг, да бара раскинување на договорот за лизинг со претходно известување во писмена или електронска форма до давателот, доколку испораката на предметот не се изврши во рок од 30 работни дена од денот кога давателот бил должен да го испорача предметот на договорот за лизинг (член 11 став 3 од Законот за лизинг). При ваквиот начин на определување на предметот на лизинг, давателот и продавачот солидарно одговараат за секоја штета настаната во врска со предметот кон корисникот, во поглед на квалитетот на предметот на лизинг, исправноста на работењето, замена или поправка на дефект или инсталирање на предметот (член 7 став 6 од Законот). За лицето кое не се придржува кон овие обврски предвидени се и соодветни прекршочни казни (член 18 од Законот).

Заштитата на правата на корисниците на финансиски лизинг се остварува и преку обврска за давателот на лизингот задолжително, во рок од пет работни дена од денот на потпишување на договорот за лизинг, да го регистрира предметот на лизинг во посебен регистар кој се води во Централниот регистар на Република Македонија.

Согласно Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари, давателите на услугата брз трансфер на пари наплатуваат провизија за услугата по утврдена тарифа. Давателот на услуга е должен на видно место во просториите каде што се извршува брзиот трансфер на пари да ја истакне тарифата.